УШБУ СОНДА:

2 ХАТОЛИККА ЎРИН ЙЎҚ

3 АВТОТРАНСПОРТ САВДОСИ: қонун талаби бузилмасин

ЖУРНАЛИСТ ВА ҲУҚУҚ

4 ЎҚ ЎТМАЙДИГАН ОДАМ...

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MILLIY KITOB PALATASI

Адолат ҳар ишда ҳамроҳимиз ва дастуримиз бўлсин!

ИНСОН ва ҚОНУН

№ 40 (446)
2005 йил 25 октябр сешанба

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ АДЛИЯ ВАЗИРЛИГИНИНГ ҲУҚУҚИЙ ГАЗЕТАСИ

Сотувда эркин нархда

MEZON:

Жамғариб бориладиган пенсия тўловларини тўлаш қуйидаги ҳолларда тугатилади:

шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварағида жамғарилган маблағлар батамом тугаганда;

бундай тўловларни олувчи шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварағида жамғарилган жами суммани меросга ўтказиш мақсадида тўловларни олишдан ёзма равишда нотариал тасдиқланган тартибда воз кечганда;

давлат пенсиясини олиш ҳуқуқини йўқотганда.

"ФУҚАРОЛАРНИНГ ЖАМҒАРИБ БОРИЛАДИГАН ПЕНСИЯ ТАЪМИНОТИ ТЎҒРИСИДА"ГИ ҚОНУН, 24-МОДДА.

ИНСОН ҲАЁТИ ВА ШАЪНИ МУҚАДДАС

Бугун суд-ҳуқуқ соҳасида амалга оширилаётган ислоҳотларнинг асосий мақсади инсон манфаатларини ҳимоя қилишдан иборат. Зеро, ўз халқи, миллати ҳақида қайғурмай туриб, ҳеч бир мамлакат ёркин келажак бунёд эта олмайди. Айни шу жиҳат ҳуқуқий тизимда ҳам ўз ифодасини топган бўлиб, фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликлари бир қатор қонунлар билан кафолатланган. Бу бир томондан, қонунни бузган шахсларга жиноятга жазо муқаррар эканини англатса, иккинчидан, адолатли жазо тайинлашда уларни камситиш, ҳар қандай ҳуқуқларини чеклаш, шафқатсизлик билан кескин жазолашни эмас, балки адашган инсонни тарбиялашни тақозо этади. Ушбу фикрларнинг исботи Президентимиз томонидан имзоланган "Ўзбекистон Республикасида ўлим жазосини бекор қилиш тўғрисида" ҳамда "Қамоққа олишга санкция бериш ҳуқуқини судларга ўтказиш тўғрисида"ги Фармонларда ҳам янада яққолроқ намоён бўлади.

Мамлакатимиз суд-ҳуқуқ тизимини ислоҳ қилишнинг энг муҳим вазифаси жиноят, жиноят-процессуал қонун ҳужжатлари, жиноий жазо тизимини изчиллик билан босқичма-босқич либераллаштириш ҳисобланади. Сўнгги йилларда қабул қилинган **"Жиноий жазоларнинг либераллаштирилиши муносабати билан Ўзбекистон Республикасининг Жиноят, Жиноят-процессуал кодесларига ҳамда "Маъмурий жавобгарлик тўғрисида"ги кодексига ўзгартиришлар ва қўшимчалар киритиш ҳақида"**ги, **"Судлар тўғрисида"**ги, **"Прокуратура тўғрисида"**ги каби бир қатор қонунларга мувофиқ жиноятларнинг таснифланиши ўзгартирилди, ўта оғир жиноятлар жумласига киритилган жиноятлар рўйхати камайтирилди. Содир этилган жиноятлар учун озодликдан маҳрум қилиш билан боғлиқ бўлмаган муқобил жазо турлари, хусусан, ярашув институти жорий этилди.

Инсон шаъни, унинг қадр-қимматии кафолати қонунчиликда қай даражада акс этади, деган саволга биргина ўлим жазоси билан боғлиқ далил асосида жавоб берайлик. Дастлаб ўлим жазоси қўлланиши мумкин бўлган жиноятлар 33 тани ташкил этган бўлса, ҳозирча икки турдаги жиноят, яъни жавобгарликни оғирлаштирадиган ҳолатларда қасддан одам ўлдириш ва терроризм учун ўлим жазоси тайинланади. Аммо яна шуни таъкидлаб ўтиш лозимки, бу жиноятлар (нечоғли оғирлигидан қатъи назар) вояга етмаганлар, хотин-қизлар ва 60 ёшдан ошган шахслар томонидан содир этилган тақдирда, уларга нисбатан ўлим жазосини қўллаш тақиқланади.

Шу маънода **"Ўзбекистон Республикасида ўлим жазосини бекор қилиш тўғрисида"**ги Фармоннинг қабул қилиниши аввало, давлатимизнинг халқаро майдондаги, дунё ҳамжамиятидаги обрў-эътиборини янада мустаҳкамлади. Қолаверса, бу билан инсонга берилган яшаш ҳуқуқининг дахлсизлиги ҳаётда тўла-тўкис ўз ифодасини топди.

Қонунчилик ва ҳуқуқни қўллаш амалиётини либераллаштириш бўйича кенг қамровли чора-тадбирларнинг амалга оширилиши судгача тергов, одил судловнинг тезкорлиги ва сифати ошишини ҳамда суд жараёни иштирокчиларининг ҳуқуқларига риоя этилишининг процессуал кафолатлари кенгайишини таъминлади. Фуқароларни қамоққа олиш тариқасидаги эҳтиёт чорасидан фойдаланиш сўнгги 4 йил ичида икки баробарга қисқаргани судгача бўлган терговни либераллаштиришнинг ёркин мисолидир.

Суд-ҳуқуқ тизимини янада либераллаштиришнинг энг муҳим вазифаси судгача тергов босқичида фуқароларнинг конституциявий ҳуқуқларини самарали ҳимоя қилиш бўйича суд ваколатларини кенгайтириш; энг аввало, қамоққа олишга санкция бериш ҳуқуқини прокуратура идораларидан судларга ўтказишдан иборат. Мазкур йўл фуқароларнинг эркинлик ва шахсий дахлсизлик борасидаги конституциявий ҳуқуқларини ҳимоя қилиш самарадорлигини сезиларли даражада ошириш имконини беради. Шу билан бирга бу шахснинг ҳуқуқ ва эркинликлари дахлсизлиги ҳамда улардан суд қарорисиз маҳрум этишга ёки уларни чеклаб қўйишга ҳеч ким ҳақли эмаслиги белгиланган умумэътироф этилган тамойил ва меъёрларига ҳам тўлиқ мос келади.

Шу маънода "Қамоққа олишга санкция бериш ҳуқуқини судларга ўтказиш тўғрисида"ги Президент Фармони юртимизда олиб борилаётган адолатли, инсонпарвар сиёсатнинг мантиқий ривожидир.

Таъкидлаш жоизки, мамлакатимиз Конституциясида инсоннинг яшаш, эркинлик ва шахсий дахлсизлик ҳуқуқлари ҳамда қадр-қимматига қилинган тажовуздан, шахсий ҳаётига аралашишдан ҳимояланиш, шунингдек, турар-жой дахлсизлиги, эътиқод эркинлиги каби умумэътироф этилган ҳуқуқлари кафолатлаб қўйилган.

Бош Қомусимизга биноан ҳеч ким қонунга асосланмаган ҳолда ҳибсга олиниши ёки қамоқда сақланиши мумкин эмас. Жиноят содир этганликда айбланаётган ҳар бир шахснинг иши судда қонуний тартибда ўзини ҳимоя қилиш учун барча шароит таъминлаб берилган ҳолда ошкора кўриб чиқилиб, айби аниқланмагунча у айбдор ҳисобланмайди.

Хулоса ўрнида айтиб ўтиш жоизки, мамлакатимизда амалга оширилаётган ислоҳотларнинг мазмун-моҳияти шубҳасиз миллий анъаналаримиз, азалий қадриятларимизга, қолаверса, бугун биз бунёд этаётган ҳуқуқий демократик жамиятнинг мақсад ва манфаатларига ҳамоҳангдир.

Муҳаммаджон ЖЎРАЕВ

Munosabat

АҚШ Давлат котиби К.Райснинг АҚШ учун унчалик ёқимли бўлмаган Санкт-Петербургда ўтган Россия — Марказий Осиё Саммитидан кейиноқ Ўрта Осиё мамлакатларига "юриши" Қўшма Штатларнинг жазавали мафкураси ва глобал стратегиясининг умумий манзарасига жуда мос тушади.

ВАШИНГТОННИНГ "МОККИ ДИПЛОМАТИЯСИ"

Айрим россиялик "либерал" шарҳловчилар жамоатчиликни АҚШнинг Марказий Осиёдаги манфаатлари ва ҳарбий-сиёсий иштирокини қандайдир "табиий" ва "объектив шарт-шароитнинг тақозоси" эканига ишонтиришга уринишади. Россиянинг анъанавий таъсир доирасига кирувчи бу ҳудудга К.Райснинг геосиёсий ташрифи, унинг ўринбосарларининг (Д.Фрид, К.Хьюз ва бошқалар) келиб-кетишлари, шунингдек, Москвага Г.Киссенжирнинг сафари — булар кейинги йилларда Америка учун хийла драматик тарзда шаклланаётган реалликлар жараёни навбатдаги босқичга кўтарилганидан далолат беради. Бу реалликларнинг моҳияти қуйидаги мазмунга эга. Биринчидан, амалиётнинг яққол кўрсатишича, Марказий Разведка Бюроси (МРБ) ва демократия учун Миллий фонднинг (NED) кўпмақсадли стратегик режалаштиришлари ва барча узоқ муддатли махсус дастурлари бутунлай касодга учради. Боз устига, Э.Абрамс, З.Бжезинский, В.Вебер, Т.Донахю, Г.Киссенжер, М.Маккейн, М.Неграпонта, М.Олбрайт, О.Райх, М.Свини, Г.Чиснерос ва бошқа кўплаб Америка олигархиат вакиллари шакллантирган методик ва техно-кўпорувчилик услублари ҳозирги пайтда юзага келаётган шарт-шароитда ҳеч қандай томони билан қўллашга яроқли бўлмай қолгани аён ҳақиқатдир. Шунингдек, АҚШнинг айни пайтдаги кенг кўламли ва тор доирадаги стратегик режаларининг зудлик билан тузатиш киритишга ярамайди. Бу стратегик режаларнинг тажовузкор ҳамда мунозарадан холи мазмуни табиий равишда жаҳондаги бошқа кучлар марказлари: Россия, Хитой, Европа ва бошқа жойларда қарама-қарши стратегиялар яратилишига олиб келди.

Иккинчидан, Америка манфаатларига зид бўлган ёки унга боғлиқ бўлмаган янги жаҳон бозорларининг самарали ишлаши АҚШнинг макроиқтисодий ишлаб чиқариш — истеъмол ва молиявий-кредит тизимида қийинчиликлар туғдирди. "Катрина" тўфони билан боғлиқ ҳалокат эса нафақат Америка иқтисоди самарадорлигининг юзакилигини ва давлат ҳаётининг ташкилий-функционал асосларидаги барча иллатларни очиб ташлади, балки АҚШнинг жаҳонда ягона энг кучли давлатликка даъвосини ҳам шубҳа остида қолдирди.

Учинчидан, шаклланаётган глобал халқаро-сиёсий, иқтисодий ва бошқа реалликларга зид тарзда, АҚШ жон-жаҳди билан "ўйин" қоидаларини ўз фойдасига ўзгартиришга уринаётир. Вашингтон жаҳонда мафкуравий ва ҳуқуқий муҳитнинг изчил тарзда ўзгариб бораётганини нафақат инкор этади, балки ҳозирги геосиёсат тахминлар қилишдан энди шафқатсиз воқеаликка ўсиб ўтгани ва унда АҚШ мавқеи, олдингидек, ҳал қилувчи аҳамият касб этмаслигини тан олишни истамайди.

Тўртинчидан, бугунги кунда АҚШ инсон ҳуқуқлари ҳимоячиси ва демократия "назоратчи"си сифатида бор овозда гапираётиб, ўзи инсон ҳуқуқи ва демократик қадриятларнинг бош бузувчисига айланди. Халқаро экспертлар ҳуқуқни ҳимоя қилувчи идоралар томонидан қўлланилаётган зўравонлик ва фуқаролик ҳуқуқларининг бузилаётганлиги ҳоллари ортиб бораётгани американиклар ҳаётига жиддий хавф солаётганини таъкидлашади (ўртача ҳар 100 минг нафар аҳоли ҳисобига зўравонликка алоқадор 500 тача жиноят юз беради). Аслида эса АҚШ демократия ва инсон ҳуқуқлари борасида гапираркан, олигархат манфаатини назарда тутади. Бу ўринда энди Қўшма Штатларнинг Ироқ, Гуантанамода ва Америка[illegible]нинг "гуманитар-демократик ёрдами"ини экспорт қиладиган мамлакатларда инсон ҳуқуқларини оммавий тарзда бузгани ҳақида гапириб ўтирмаса ҳам бўлади. Дарвоқе, "Нью-Йорк Таймс" мухбири Жудит Миллернинг шов-шувларга сабаб бўлган иши Америкада ОАВ нафақат озод эмаслигини, балки миллий махсус хизматлар томонидан яхшигина бошқарилишига ҳам ишора этади...

Бироқ энди юқорида айтилган, К.Райснинг Марказий Осиё бўйлаб "универсал", бироқ муваффақиятсиз (американча махсус сценарийлар нуқтаи назаридан) сафарига қайтайлик. Бу ерда нима асосий эътиборни тортади?

Биринчидан, яхши маълум бўлган сабабларга кўра, К.Райснинг Афғонистон ва Покистонга "учишлари"га тўхталиб ўтирмаймиз. Тожикистонга нисбатан бўлган муносабат принцип нуқтаи назаридан ҳаммага тушунарли. Гарчи Афғонистондан Америка иштирокидаги муносабатда Карзайнинг, юмшатиб айтганда, умидсизлиги-ю, Э.Раҳмоновнинг Тожикистонда Америка базалари бўлмаслиги ҳақидаги қатъий жавоби ва ҳоказолар борасида гапириш мумкин бўлса-да...

Тўғри, холислик нуқтаи назаридан эътироф этиш лозимки, Райс хоним Астанада кутилмаган ҳолатда Қўшма Штатлар Ўзбекистон билан, бу мамлакатда мавжуд сиёсий ҳокимиятнинг сақлаб қолиниши ёки ўзгаришидан, яъни Ислом Каримовнинг ўз сиёсатини ўзгартириш-ўзгартирмаслигидан, қатъи назар, ҳамкорлик қилишини айтди.

Шубҳасиз, айнан шу эътироф К.Райснинг Марказий Осиёга сафарида қилган якуний ва эътиборли баёноти бўлди. Бунинг сабаблари қуйидагича.

Америкада Ўзбекистоннинг Марказий Осиёдаги, умуман, Евроосиёдаги мавқеини жуда яхши билишади. Ўзбекистон бу евроосиёликка хос тасаввурдаги Қозоғистон эмас. Бу ички ихтилофлардан зада бўлган Афғонистон ҳам эмас. Қолаверса, Қирғизистон, Тожикистон ҳам эмаслиги кундай равшан. Гарчи, албатта, уларнинг ҳар қайсисида "мавжудлик ҳуқуқи" бўлсада. Ва, шубҳасиз, уларнинг ҳар бири ўзича қадр-қимматли ҳамда керакли. Бу исбот талаб этмайдиган ҳақиқат.

Шунга қарамай, Ўзбекистон ва унинг тарихий ҳудуди, ҳеч қандай бўрттиришларсиз, барча замонларда Марказий Осиё, кенг маънода Евроосиёнинг геосиёсий ва маданий-цивилицазия маркази бўлиб келган, шундай бўлиб келмоқда ва шундай бўлиб қолади.

(Давоми иккинчи бетда)

МАЛАКА ВА ТАЖРИБА ЎҚУВИ

Бугунги кунда Хоразм вилоятида ишлаб чиқилаётган ялпи ички маҳсулотнинг қарийиб 40 фоизи тадбиркорлик субъектлари улушига тўғри келмоқда. Бу кўрсаткични яқин йиллар ичида 50 фоиздан ошириш кўзда тутилаяпти. Фаолият юритаётган 22 мингдан зиёд тадбиркорлик субъектлари ушбу эзгу ниятни бекаму-кўст рўёбга чиқариш имконини беради.

Президентимизнинг шу йил июн ва октябр ойларида қабул қилган 4 та Фармони ва 1 та қарори соҳанинг мамлакат иқтисодиётидаги ўрнини сезиларли даражада ошириш, фаолиятни яна кучайтириш, ҳуқуқий ва ижтимоий ҳимоя тизимини тубдан мустаҳкамлашга хизмат қилади. Ушбу қарор ва Фармонлар узоқ муддатларни ўз ичига олувчи ва стратегик мақсадларни кўзловчи муҳим ҳужжатлардир. Галдаги энг муҳим вазифа уларнинг ижросини изчил ва собитқадамлик билан таъминлашдан иборат.

Таъкидлаш жоизки, Юртбошимиз томонидан белгилаб берилган ана шу вазифаларни амалга ошириш учун аниқ ҳаракат стратегияси, объектив воқеликка асосланган дастурлар тизими зарур.

Хоразм вилояти адлия бошқармаси айнан ана шу долзарб масалада махсус илмий-амалий анжуман уюштирди. Унинг ишида вилоят прокуратураси, фуқаролик ва хўжалик судлари, ички ишлар, солиқ, божхона идоралари, монаполияга қарши кураш ва рақобатни ривожлантириш, тадбиркорлик субъектларига хизмат кўрсатиш тизимлари ходимлари, ишбилармон доираларнинг вакиллари иштирок этди.

Анжуманда ушбу ҳуқуқий ҳужжатларнинг мамлакат ижтимоий-иқтисодий турмуши, айниқса, тадбиркорликни юксалтиришдаги аҳамияти хусусида фикр юритилди. Тараққиёт ҳамда истиқболимизга дахлдор режаларни рўёбга чиқариш жараёни камчилик ва нуқсонлар, хато ва қусурлардан холи бўлмоғи керак, дея таъкидланди анжуманда. Вилоятда тадбиркорлик субъектлари сони 22 мингга, фермер хўжаликлари сони 12 мингга етказилгани кенг миқёсли ташкилотчилик фаолиятининг самарасидир. Жабҳада шаклланиш, такомиллашиш жараёни тўхтовсиз давом этаяпти. Бунда давлатимиз ва унинг раҳбари томонидан кўрсатилаётган ғамхўрликлар, ҳуқуқий ҳимоя, мадад ва кўмакнинг аҳамияти ғоятда катта. Вилоят аҳли эришаётган ютуқларини янада кўпайтириш, ибратли тажрибаларни кенг ёйиш имкони мавжуд. Йўлдаги айрим тўсиқлар, мавжуд хато ва камчиликлар эса тезроқ барҳам топмоғи зарур. Давлатимиз раҳбарининг қарор ҳамда Фармонларининг мазмун-моҳиятини омма ўртасида атрофлича тушунтириш, таъсирчан тарғибот ва ташвиқотни энг муҳим вазифалар даражасига кўтариш шу куннинг долзарб масаласига айланмоғи керак. Энг муҳими, ташкилотчилик ва кенг кўламли ижро тадбирларида иштирок этувчиларнинг билими, малакаси, тажрибаси ҳар томонлама етарли бўлиши даркор. Буларнинг барчасида Президентимиз қарори ҳамда Фармонларида ифодасини топган ҳуқуқий омилларга кўпроқ суянмоқ лозим. Зеро, ушбу омиллар анжуман асносида ўрганилган меъёрий ҳужжатларнинг ўзагини ташкил этади.

Anjuman

Абдулла СОБИРОВ,
"Инсон ва қонун" мухбири

Мустақилликка эришилганидан сўнг ўтган давр мобайнида Ўзбекистон иқтисодиётини эркинлаштириш, тадбиркорлик фаолиятини жадал ривожлантиришга қаратилган кенг меъёрий-ҳуқуқий база яратилиб, бу билан тадбиркорлик фаолияти эркинлиги қонуний кафолатланди.

ЭРКИН ФАОЛИЯТ КАФОЛАТИ

Islohot samarasi

Мамлакатимиз раҳбари Ислом Каримов Олий Мажлис палаталарининг қўшма мажлисидаги маърузасида тадбиркорликни қўллаб қувватлаш ва уни янада ривожлантиришни энг асосий вазифалардан бири сифатида таъкидлаб, қуйидаги масалаларга алоҳида эътибор бериш лозимлигини қайд этган эди:

-шўро давридан қолган эски иллатлардан тўлиқ халос бўлиш, тадбиркорлик, бизнес ва хусусий сектор вакилларига нисбатан муносабатни тубдан ўзгартириш чораларини кўриш;

-тадбиркорлар фаолиятига нохолис, "тирноқ остидан кир қидириш" кайфияти билан қарашдан бутунлай воз кечиш, аксинча, уларнинг манфаатлари ва қонуний ҳуқуқлари ҳимоясини тўлиқ таъминлаш;

-давлат тузилмаларининг хусусий тадбиркорлик фаолиятига аралашувини янада кўпроқ чеклаш;

-тадбиркорлик фаолиятининг айрим турлари билан шуғулланиш учун рухсат бериш тартибларини қисқартириш ва соддалаштириш, кичик бизнесни ариза бериш асосида рўйхатга олиш тизимини босқичма-босқич жорий этиш каби вазифаларни амалга ошириш.

Мазкур вазифаларни амалга оширишда адлия идоралари кичик ва хусусий тадбиркорларни, фермерларни, шу жумладан, хорижий инвесторлар ва улар иштирокидаги корхоналар ҳуқуқларини ҳимоялашга ва шартномавий муносабатларни яхшилашга қаратилган аниқ тадбирларни белгилаб, бу йўналишда таъсирчан механизмни амалга ошириб келмоқда.

Биргина шу йилнинг 1 июлига қадар тадбиркорлар фаолиятини ноқонуний тўхтатиб қўйиш, молиявий санкцияларни ноқонуний қўллаш, текширишларни белгиланган тартибини бузиш, солиққа тортиш ва солиқ бўйича имтиёзларни ноқонуний қўлламаслик ҳолатлари юзасидан тадбиркорлар 247 маротаба адлия идораларига мурожаат қилган. Шунингдек, ўрганишлар жараёнида соҳада 1671 та қонунбузилиш ҳолатлари аниқланган. Жорий йилнинг июн ойида қабул қилинган Давлатимиз раҳбарининг Қарор ва Фармонлари бу каби муаммоларнинг тўлиқ ечимини топишга имкон берди. Хусусан, шу йилнинг 1 июлидан бошлаб тадбиркорлик субъектларига нисбатан фаолиятни тугатиш, фаолиятни тўхтатиб қўйиш (фавқулодда вазиятлар, эпидемиялар ҳамда аҳолининг ҳаёти ва соғлиғига бошқа ҳақиқий хавф-хатар юзага келишининг олдини олиш муносабати билан фаолиятни кўпи билан ўн иш кунигача тўхтатиб қўйиш ҳоллари бундан мустасно), банклардаги ҳисоб варақлар бўйича операцияларни тўхтатиб қўйиш (жиноий фаолиятдан олинган даромадларни легаллаштириш ва терроризмни молиялаштириш борасида аниқланган ҳоллар бундан мустасно), молиявий санкцияларни қўллаш (солиқ ва йиғимларни тўлаш муддатини ўтказиб юборганлик учун устама қўшиш, шунингдек, тадбиркорлик субъекти содир этилган ҳуқуқбузарликдаги айбига иқрор бўлиш ва молиявий санкция жарималарини ихтиёрий равишда тўлаш ҳоллари бундан мустасно), ҳуқуқбузарлик предметларини давлат даромадига ўтказиш, тадбиркорлик фаолиятининг айрим турлари билан шуғулланиш лицензиялари (рухсатномалари)ни ўн иш кунидан кўпроқ муддатга тўхтатиб қўйиш ёки амал қилишини тугатиш ва бекор қилиш (Вазирлар Маҳкамаси комиссиялари ва Марказий банк томонидан бериладиган лицензиялар бундан мустасно) ҳуқуқий таъсир чоралари фақат суд тартибида қўлланиладиган бўлди.

(Давоми иккинчи бетда)

Muloqot

ҚЎШИМЧА ТАЪТИЛ БЕРИЛАДИ

Мен олий ўқув юртида сиртдан таҳсил оламан. Ишга кирганимга эса атиги беш ой бўлди. Яқинда ўқиш бошланади. Айтинг-чи, муддатидан илгари қўшимча таътилга чиқсам бўладими?

Сурайё ОРЗИҚУЛОВА,
Тошкент шаҳри

— Албатта, сиз таътил олишингиз мумкин. Бу ҳақда қонунларимизда ҳам қайд этилган. Масалан, Меҳнат кодексининг 256-моддасида олий ва ўрта махсус ўқув юртларида таълим олиш муносабати билан бериладиган таътиллар ҳақида сўз юритилган бўлиб, ушбу моддага биноан олий ва ўрта махсус ўқув юртларида таълим олаётган ходимларга лаборатория — имтиҳон сессиясида қатнашиш даврида қуйидаги тартибда:

биринчи ва иккинчи курсда таълимнинг кечки шаклида олий ўқув юртларида таълим олаётганларга ҳар йили камида йигирма календар кун, ўрта махсус ўқув юртларида таълим олаётганларга ҳар йили камида ўн календар кун, олий ва ўрта махсус ўқув юртларида сиртдан таълим олаётганларга эса ҳар йили камида ўттиз календар кун;

учинчи ва ундан кейинги курсда таълимнинг кечки шаклида олий ўқув юртларида таълим олаётганларга ҳар йили камида ўттиз календар кун, ўрта махсус ўқув юртларида таълим олаётганларга ҳар йили камида йигирма календар кун, олий ва ўрта махсус ўқув юртларида сиртдан таълим олаётганларга эса ҳар йили камида қирқ календар кун;

Олий ва ўрта махсус ўқув юртларида битирув имтиҳонларини топшириш даврида камида ўттиз календар кун;

диплом лойиҳасини (ишини) тайёрлаш ва ёқлаш даврида олий ўқув юрти талабаларига тўрт ой, ўрта махсус ўқув юрти талабаларига эса икки ой муддат билан ўртача ойлик иш ҳақи сақланган ҳолда қўшимча таътиллар берилади.

Олий ва ўрта махсус ўқув юртларининг охирги курсларида ўқиётган ходимларга диплом лойиҳасига материаал тўплаш учун ўттиз календарь кун муддат билан иш ҳақи сақланмаган ҳолда таътил берилади.

ЗАРАР УНДИРИШ МУМКИН

Шифохонада даволанаётган чоғимда ҳамшира нотўғри муолажа қилиши натижасида чап қўлим жиддий зарарланди. Уни даволаш учун анча вақт мобайнида алоҳида муолажа олишга тўғри келди. Менга етказилган моддий зарарни ҳамшира ёки шифохона маъмуриятидан ундиришим мумкинми? Қонунларимизда бу ҳақда нима дейилган?

Маннон ШОТУРСУНОВ,
Наманган вилояти

— Сизга етказилган зарарни ундириш мумкин. Чунки Жиноят кодексининг 116-моддасида касб юзасидан ўз вазифаларини лозим даражада бажармаслик учун жиноий жавобгарлик белгиланган бўлиб, унга мувофиқ шахсни ўз касбига нисбатан беparволиги ёки инсофсизлик билан муносабатда бўлиши туфайли касб юзасидан ўз вазифаларини бажармагани ёки лозим даражада бажармагани, баданга ўртача оғир ёки оғир шикаст етказилишига сабаб бўлса, уч йилгача муайян ҳуқуқдан маҳрум қилиш ёки икки йилгача аҳлоқ тузатиш ишлари билан жазоланади.

Қонун ёки махсус қоидаларга мувофиқ касалга ёрдам кўрсатиши шарт бўлган шахснинг узрли сабабсиз шундай ёрдам кўрсатмагани баданга ўртача оғир ёки оғир шикаст етказилишига сабаб бўлса, уч йилдан беш йилгача муайян ҳуқуқдан маҳрум қилиш ёки икки йилдан уч йилгача аҳлоқ тузатиш ишлари ёхуд уч ойгача қамоқ жазоси билан жазоланади.

Ушбу модданинг биринчи ёки иккинчи қисмида назарда тутилган қилмишлар эҳтиётсизлик орқасида одам ўлимига сабабчи бўлса, уч ойдан олти ойгача қамоқ ёки беш йилгача озодликдан маҳрум қилиш билан жазоланади.

Ушбу модданинг биринчи ёки иккинчи қисмида назарда тутилган қилмишлар эҳтиётсизлик орқасида одамлар ўлимига; бошқача оғир оқибатларга сабаб бўлса, беш йилдан саккиз йилгача озодликдан маҳрум қилиш билан жазоланади.

ТОВЛАМАЧИЛИККА ЖАЗО БОР

Бир танишимга ишониб сиримни айтган эдим. Бироқ у кейинчалик менга тааллуқли сирни ошкор қилиш билан қўрқитиб товламачилик қилишга уринаяпти. Яъни у сиримни сақлаш эвазига пул таъма қилаяпти. Бундай вазиятда мен қандай йўл тутишим керак?

Фахриддин СОДИҚОВ,
Музработ тумани

— Танишингизнинг хатти-ҳаракати қонунга зид. Ўзгаларнинг сири сақланиши қонун томонидан ҳимояланган бўлиб, мабодо уни ошкор этиш билан товламачилик қилмоқчи бўлса, тегишли қонунлар асосида жазоланади. Жумладан, Жиноят кодексининг 165-моддасида товламачилик учун жиноий жавобгарлик белгиланган. Унга мувофиқ, товламачилик, яъни жабрланувчи ёки унинг яқин кишиларига зўрлик ишлатиш, мулкка шикаст етказиш ёки нобуд қилиш ёхуд жабрланувчи учун сир сақланиши лозим бўлган маълумотларни ошкор қилиш билан қўрқитиб ўзгадан мулкни ёки мулкий ҳуқуқни топширишни, мулкий манфаатлар беришни ёхуд мулкий йўсиндаги ҳаракатлар содир этишни талаб қилиш ёхуд жабрланувчини ўз мулки ёки мулкка бўлган ҳуқуқини беришга мажбур қиладиган шароитга солиб қўйиш: **уч йилдан беш йилгача озодликдан маҳрум қилиш билан жазоланади.**

Товламачилик:

а) такроран ёки хавфли рецидивист томонидан;

б) кўп миқдорда;

в) бир гуруҳ шахслар томонидан олдиндан тил бириктириб содир этилган бўлса, беш йилдан ўн йилгача озодликдан маҳрум қилиш билан жазоланади.

Сиз бу борада ўзингиз яшаб турган ҳуқуқни муҳофаза қилувчи идорага мурожаат қилишингиз мумкин.

Саволларга ҳуқуқшунос Саломат НИЁЗОВА ва Шерзод АБДУҚОДИРОВ жавоб берди

ЭРКИН ФАОЛИЯТ КАФОЛАТИ

(Давоми. Боши биринчи бетда)

Бу имкониятлар тадбиркорларни ортиқча овора бўлишининг олдини олади. Чунки шу пайтгача уларнинг фаолиятини асоссиз тўхтатиш ва ноқонуний молиявий жарималарга тортиш, лицензияларини бекор қилиш каби масалаларни бевосита назорат қилувчи ва рухсатномалар берувчи идораларнинг ўзлари томонидан қўлланилиши давомида турли қонунбузарликлар содир этилаётган ва бу масалалар тадбиркорларнинг ҳақли эътирозига сабаб бўлаётган эди. Эндиликда бундай таъсир чораларининг суд идоралари қўлланилиши адолатнинг қарор топишига кўмаклашади.

Шуни алоҳида қайд этиш керакки, текширувларнинг кўплиги айрим тадбиркорлик субъектларининг жиддий эътирозига сабаб бўлмоқда. Хусусан, 2004 йилнинг 9 ойи мобайнида адлия идоралари томонидан ўрганиш натижасида назорат қилувчи идораларнинг 2444 та ҳолатда текширувлар тартибини бузгани, шундан назорат қилувчи идоралар фаолиятларини мувофиқлаштирувчи Кенгашнинг рухсатисиз 170 та ҳолатда текширувлар ўтказилгани аниқланган. 2005 йилнинг шу даврида бу кўрсаткич 69 тани ташкил қилди, шундан 3 ҳолатда рухсатсиз текшириш ўтказишга йўл қўйилганлиги аниқланди.

Таъкидлаш жоизки, **"Текширишларни рўйхатга олиш китоби"**нинг жорий қилиниши бу каби қонунбузарликларнинг олдини олмоқда. Ҳозирги пайтда 220 минг нафарга яқин тадбиркорлар ушбу китоб билан таъминланган ва улар ўртасида доимий равишда мониторинг ўтказиб келинмоқда.

Жорий йилнинг 9 ойи давомида 25 минг 607 та (11,8%) хўжалик юритувчи субъектларда ана шу китоб мониторинги ўтказилди. Шундан 117 та ҳолатда ўтказилган текширишлар бўйича тегишли ёзувларни умуман киритмаслик, 266 та ҳолатда тўлиқ тўлдирмаслик, 1 ҳолатда ноқонуний текшириш ўтказиш - жами 404 та қонунбузарлик аниқланди. Мониторинг натижалари бўйича тегишли идораларга 77 та тақдимнома, 9 та огоҳнома киритилиб, шу асосда 54 нафар шахс интизомий жавобгарликка тортилди. Шу жумладан, 2 нафар мансабдор шахс эгаллаб турган вазифасидан озод этилди.

Ушбу соҳада ҳуқуқни муҳофаза қилувчи ва назорат этувчи органлар билан ҳамкорлик кучайтирилди.

Хусусан, 2005 йил август ойида **"Тадбиркорлик субъектларини тизимли ҳуқуқий ҳимоя қилиш ва давлат бошқаруви идораларининг мансабдор шахслари томонидан уларнинг қонуний ҳуқуқлари бузилишининг олдини олишни кучайтириш бўйича комплекс амалий чора-тадбирлар"** Дастури ишлаб чиқилди.

"Тадбиркорлик субъектларини ҳуқуқий ҳимоя қилиш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги Президент Фармони тадбиркорлик субъектларининг молия-хўжалик фаолиятини текшириш, текширишлар ўтказишда назорат идоралари мансабдор шахсларининг жавобгарлигини кучайтириш бўйича аниқ масалаларни белгилаб берди.

Мазкур Фармон ижроси юзасидан кўрилган чоралар натижасида 2005 йилнинг 2-ярим йиллигига мўлжалланган 423 та молия-хўжалик фаолиятини текшириш билан боғлиқ режали текширишлардан Бош прокуратура ҳузуридаги Солиқ ва валютага оид жиноятчиликка қарши курашиш Департаменти чиқарилди. Шунингдек, режадаги 382 та қонун талабларига риоя қилиб келаётган ва 123 та кам миқдорда маблағ айланмасига эга бўлган хўжалик юритувчи субъектларда текшириш ўтказиш бекор қилинди.

"Тадбиркорлик субъектларини текширишни янада қисқартириш ва унинг тизимини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги Президент Фармони тадбиркорлик фаолиятини ҳуқуқий ҳимоялаш борасида амалга оширилаётган ислоҳотларнинг узвий давоми сифатида текширишларни ташкил қилиш тизимини такомиллаштириш ва хўжалик юритувчи субъектлар фаолиятини давлат томонидан назорат қилиш тўғрисидаги қонун ҳужжатларига қатъий риоя этилиши учун назорат идоралари мансабдор шахсларининг жавобгарлигини кучайтириш борасида аниқ вазифаларни белгилаб берди. Хусусан, Фармонга мувофиқ микрофирмалар, кичик корхоналар ва фермер хўжаликларининг молиявий-хўжалик фаолиятини ҳар тўрт йилда, бошқа тадбиркорлик субъектларини эса ҳар уч йилда кўпи билан бир марта режа асосида текширишдан ўтказилиши тизим фаолиятини ривожлантириш ва эркинлаштиришда муҳим қадам бўлди.

Илгари янги ташкил этилган тадбиркорлик субъектлари ҳали оёққа туриб олмасиданоқ режали текширишга дуч келарди. Текшириш натижаларига асосан турли назорат қилувчи идоралар томонидан уларга, албатта, қандайдир таъсир чоралари қўлланилар эди. Бунинг натижасида эндигина ўз фаолиятини бошлаган фирма ёки корхона аъзоларида эркин фаолият кўрсатишга ишончсизлик пайдо бўлар ва уларнинг оёққа туриб олиши қийин кечарди. Масалан, жорий йилда фаолият кўрсатмаётган 7012 та корхона фаолияти мониторинг қилинганда уларнинг аксарияти, текширувларнинг кўплиги ва катта миқдорда молиявий жаримага тортилгани оқибатида тўхтаб қолгани маълум бўлди.

Энди янги ташкил қилинган микрофирмалар, кичик корхоналар ва фермер хўжаликларининг молия-хўжалик фаолиятида улар давлат рўйхатига олинган пайтдан бошлаб икки йил мобайнида режа асосида текшириш ўтказилмайди. Ҳудудий солиқ идоралари томонидан бошқа туманлар (шаҳарлар)да рўйхатга олинган тадбиркорлик субъектларининг ишлаб чиқариш бинолари, савдо шахобчалари, савдо шахобчалари қаерда жойлашгани ва хизматлар кўрсатиладиган (ишлар бажариладиган) жойдан қатъи назар, уларнинг молия-хўжалик фаолиятини текшириш такрорланишига йўл қўйилмаган ҳолда, тадбиркорлик субъекти рўйхатга олинган жойдаги тегишли солиқ идоралари билан бир вақтда амалга оширилади. Бу ҳукумат томонидан уларга кўрсатилаётган ғамхўрлик ва рағбатнинг яна бир намунасидир.

Фармонга асосан молиявий жазо чорасини қайси ҳолатларда қўллаш, қайси ҳолатларда қўлламаслик борасида ҳам тадбиркорлик субъектларига яратилган яна бир имтиёз шундан иборат бўлдики, агар тадбиркорлик субъектлари текшириш натижалари бўйича назорат идораларининг тақдимномаларини бажарган, шунингдек, етказилган зарарни белгиланган муддатда ва тўлиқ ҳажмда ихтиёрий равишда қоплаган, шу жумладан, устамани тўлаган тақдирда уларга нисбатан молиявий жазо чоралари қўлланилмайди.

Islohot samarasi

Фармоннинг яна бир муҳим жиҳати шуки, у хўжалик юритувчи субъектлар фаолиятини давлат томонидан назорат қилиш тўғрисидаги қонун ҳужжатларига риоя этилиши учун назорат қилувчи идораларнинг мансабдор шахслари тадбиркорлик субъектларини рухсатсиз текширгани ва уларнинг хўжалик фаолиятига аралашгани учун етказилган иқтисодий зарарнинг ўрни қопланган ҳолда жавобгарликка, ҳатто жиноий жавобгарликка ҳам тортилишини кафолатлади.

Бундан ташқари, мазкур Фармонда назорат қилувчи идоралар фаолиятини мувофиқлаштирувчи Республика Кенгаши назорат қилувчи идораларга **"Хўжалик юритувчи субъектлар фаолиятини давлат томонидан назорат қилиш тўғрисида"**ги қонун талабларига қатъий равишда режадан ташқари текширишлар ўтказилишини асослаб берадиган сабаблар мавжуд бўлган фавқулодда ҳолатларда уларни ўтказишга рухсат бериши мустаҳкамланди.

Хулоса ўрнида шуни таъкидлаш жоизки, мамлакатимиз иқтисодиётининг таянчига айланаётган тадбиркорларнинг эркин фаолият юритиши муҳим стратегик аҳамиятга эга. Бу мақсадга эришиш учун давлат идоралари, уларда фаолият юритаётган ходимлар ва тадбиркорлар фақат қонун асосида фаолият юритиши лозим.

Давлатназар МАТРАСУЛОВ,
Адлия вазирлиги Тадбиркорлар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш бошқармаси бошлиғи

Saboq

Кейинги пайтларда "Оқ-олтиндон" акциядорлик жамиятининг иқтисодий аҳволи бир мунча оғирлашди. Унинг кредитор қарзлари кўпайди. Бу ҳол корхонанинг ўзигагина эмас, балки шерикчилик қилмоқчи бўлганларнинг ҳам ишига салбий таъсир ўтказмоқда.

УСТАМА УНДИРИШ

бундай кайфият деҳқонда йўқ

Акциядорлик жамияти билан "Жаҳон Ниҳол" фермер хўжалиги 2005 йилда давлат эҳтиёжи учун дон етказиб бериш бўйича контрактация шартномаси тузганди. Фермер хўжалиги шартнома мажбуриятларини бажарган. Корхона фермер хўжалигига топширган ғалласи учун 1 миллион 639 минг 110 сўм ҳақ тўлаши керак эди. Бироқ корхона мутасаддилари фермернинг ҳақини тўлаб, орани очиқ қилишни ўйлаб ҳам кўришмади. Шундан сўнг фермер Сирдарё вилояти адлия бошқармасига мурожаат қилишга мажбур бўлди.

Энди шу ўринда бошқа бир фермер хўжалигига ҳам тўхталиб ўтсак. Мазкур акциядорлик жамияти билан "Бахмал Лайд" фермер хўжалиги 2005 йил давлат эҳтиёжи учун дон харид қилиш бўйича контрактация шартномаси тузган. "Бахмал Лайд" ҳам шартнома мажбуриятини адо этган бўлса-да, корхона фермер хўжалигига топширган маҳсулоти ҳақидан 872 минг 219 сўмни тўламаган.

Бунинг сабаби оддий — корхонада иқтисодий аҳвол ночор. Хўш, бунга ким айбдор? Албатта, фермер хўжаликлари эмас.

Томонлар ўртасида шартнома муносабатлари бузилмаслигини белгилаб берувчи мезонлар бор. Улардан бири Фуқаролик кодексининг 465-моддаси талабларининг бажарилишидир. Унга мувофиқ қишлоқ хўжалик маҳсулотини етиштирувчи маҳсулотни тайёрловчига шартлашишган муддатда топшириш, тайёрловчи эса маҳсулотни қабул қилиши ва унинг ҳақини шартлашилган муддатда муайян баҳода тўлаш керак.

Адлия бошқармаси ҳар иккала фермер хўжалигининг манфаатни кўзлаб хўжалик судига даъво ариза киритди. Вилоят хўжалик суди акциядорлик жамиятидан "Жаҳон Ниҳол" фермер хўжалиги фойдасига 1 миллион 639 минг 110 минг сўм, "Бахмал Лайд" фермер хўжалиги ҳисобига 872 минг 219 сўм асосий қарзларни ундириш тўғрисида қарор қабул қилди. Шунингдек, фермер хўжаликлари томонидан тўланган давлат божлари ҳам жавобгар корхона ҳисобидан қопланди.

Шу ўринда ҳар иккала фермер хўжалигига шартномада кўрсатилган муддатда маҳсулот ҳақини тўламагани учун ундирилиши лозим бўлган устама ҳақида фикр юритсак. Гап шундаки, хўжалик суди ўз ваколати ва қонун талабларидан келиб чиқиб, даъво аризаларида кўрсатилган устамаларни қисман қаноатлантирди. Акциядорлик жамиятининг иқтисодий аҳволи оғир эканини ҳисобга олди. Албатта, устаманинг қисман қаноатлантирилганига ҳеч қандай эътироз йўқ. Бироқ масаланинг бошқа томони кишини ўйлантириб қўяди.

Қўшиб ҳисоблаганда ҳар иккала фермер хўжалигига корхонадан 172 минг 578 сўм устама ундирилди. Бу кимгадир салмоқли туюлмаслиги мумкин. Аслида эса тийинлардан сўмлар йиғилади. Энди ўз-ўзидан савол туғилади. Маҳсулот ҳақини ўз вақтида тўламагани учун иккита фермер хўжалигига корхона шунча ортиқча чиқим қилаяпти. Хўш, ана шу ортиқча чиқим кимнинг чўнтагига зарар? Саволга жавоб маълум:

Бирон-бир фермер хўжалиги раҳбари маҳсулот ҳақини ўз вақтида олмасам, устама ундираман, деб кутиб ўтирмайди. Бундай кайфият ўзбек деҳқонига тўғри келмайди. Унга ҳалол меҳнат билан топилгани керак. Бироқ қонун — асосий мезон. Топширган маҳсулот ҳақини тўлаш шартномада кўрсатилган муддатдан кечикдими, устама жавобгар ҳисобидан ундирилади.

Хулоса ўрнида айтмоқчи бўлган мақсадимиз шуки, акциядорлик жамияти ҳам хўжалик юритувчи субъект. Ҳар қандай хўжалик юритувчи субъект ўз фаолиятини қонун талаблари даражасида йўлга қўйиши зарур. Ана шундагина ҳеч қандай муаммога ўрин қолмайди.

Абдумурод ҚЎЗИЕВ,
ҳуқуқшунос
Ҳамид ЭГАМ,
"Инсон ва қонун" мухбири

Munosabat

ВАШИНГТОННИНГ "МОККИ ДИПЛОМАТИЯСИ"

(Давоми. Боши биринчи бетда)

(Бу ўринда сафари пайтида Р.Рейганнинг айнан Москвада туриб ғурур билан улуғ Алишер Навоий заминида эканини эътироф қилганини эслайлик).

Шунингдек, АҚШда Марказий Осиё давлатлари, Россия, Хитой билан муносабатга киришиш Ўзбекистонсиз амалга ошмаслигини жуда яхши билишади. Америка кўзлаётган қандайдир яхлит ҳудудий хавфсизлик тизимини барпо этишни эса Ўзбекистон иштирокисиз умуман амалга ошириб бўлмаслиги тайин. Шундай экан, Тошкентни "жазолаш", воқеаларнинг кўрсатишича, самарасиз ҳаракатдир. Қолаверса, Америкада ҳозирги Ўзбекистон, қўшни мамлакатлар каби енгилтаклик ва масъулиятсизлик билан, ўз йўлини ўзгартирмаслигини билишади.

Айни пайтда, Ўзбекистон Ғарбнинг ўзи туртки берган Андижон воқеалари боис четдан қилинаётган жуда кучли тазйиққа қарамай, бутун ҳудуд ва унинг ташқарисидаги кенг миқёсда кечаётган сиёсий ҳаётда фаол иштирок этаётир. Санкт-Петербург саммити натижалари ва Тошкентнинг Москва билан мустаҳкам стратегик алоқалари бунга мисол бўла олади.

Шунингдек, Вашингтонда Россия ҳам, Хитой ҳам ўзининг ўзбек стратегик иттифоқчисини сотмаганини ҳисобга олишади. Ваҳоланки, АҚШ Америка тарихида бошқа давлатларга ўшандай муносабатда бўлган. Буни Андижон воқеаларига Американинг муносабатида ҳам, АҚШ Конгрессининг Ўзбекистон томонидан фойдаланишга берилган Хонободдаги база учун майдакашликка бориб, ҳақ тўлашни рад этганида ҳам яққол кўриш мумкин.

Жаҳон матбуоти К.Райс сафари чоғида Ўзбекистонга келмаганини ёзиб, бунда АҚШнинг Тошкентнинг маълум ҳаракатларига ва унга доир позициясига қарши эканига ишора қилишди. Аслида барча ишлар хийла мураккаб ва айни пайтда жуда оддий: АҚШ давлат котибининг Ўзбекистонда айтадиган гапи йўқ эди — ҳарбий база борасида ҳам, мақталган "демократия" ҳақида ҳам, бошқа бирорбир масала бўйича ҳам. К.Райс Вашингтоннинг Тошкентга уқувсизларча ютқазганини ва Американинг тактик йўлига доир барча карталари очилганини жуда яхши тушунади. К.Райс Ўрта Осиё, Россия ва Афғонистондаги суҳбатдошлари билан Ўзбекистон бўйича "ҳамфикр" топа олмади. Чунки нафақат Москва, ҳатто қўшнилари ҳам Тошкент билан мунозарага бориш учун асосларга, кенгроқ маънода айтилса, "ахлоқий-тарихий ҳуқуқ"қа эга эмас. Ниҳоят, МОҲТ-ЕвроосиёИҲ ва ШҲТдаги Ўзбекистоннинг роли ва салмоқли сиёсий мавқеи, Россия ва Хитой билан бир қаторда, изчил ўсаётганини алоҳида таъкидлаш жоиз. Бу фактни барча эътиборли таҳлилчилар тан олишади. ОАВда АҚШнинг Марказий Осиё сиёсий майдонида қандайдир ЕвроосиёИҲ ва ШҲТга муқобил давлатлараро интеграция тизимини яратиш мўлжали борлиги ҳақида хабарлар пайдо бўлди. Шу муносабат билан айтиш жоизки, Американинг Марказий Осиёдаги ҳар қандай янги лойиҳаси муваффақиятсизликка маҳкумдир. Чунки Евроосиёнинг ўзаро тарихий-маданий боғлиқлиги бу ҳудудга трансатлантика маданий қадриятларнинг бегона эканини исботлайди. Бу ерда америкача демократлаштириш худди АҚШ пойтахтини Вашингтондан Теҳронга кўчиришдек хомхаёлнинг ўзи...

Бугун аксарият таҳлилчилар Москва ва Вашингтоннинг Марказий Осиёда қарама-қаршиликлари кучайгани ҳақида гапиришмоқда. Бундай таъкидлар методологик нуқтаи назардан нотўғри. Ўрта Осиёнинг ўрта қисмидаги каттагина географик ҳудуд Россияга тегишли эканининг ўзи ҳам бунга яққол далил ҳисобланади. Россиянинг ўз ҳудудида ташқи кучлар билан рақобатга киришиши мантиққа зидки, агар бунда Шимолий Кавказда бугунги кунда рўй бераётгани каби, қўпорувчилик ҳаракатлари назарда тутилмаётган бўлса. Агар ҳодисалар моҳияти ҳақида умумсиёсий нуқтаи назардан туриб гапирадиган бўлсак, Россия ва Марказий Осиё азалдан теран сиёсий-дипломатик, маданий-маънавий ва бошқа томирлари Колумбгача бўлган тарихдан ҳам нарига кетган ришталар билан боғлиқ. Бу қоидаларни сиёсий максимализм, махсус сценарийлар ёки фантасмогорик "масон фитнаси" билан узиш амримаҳол. Англо-саксон тарихи бундай режаларнинг келажаги йўқлигини далиллайди. Боз устига, катта ЕвроосиёИҲнинг ташкил топгани Америка Қўшма Штатларини цивилизациялараро толератликка, ҳамкорликка тайёр туришга, аксинча, қарама-қаршиликларни келтириб, чиқарадиган талаб ва шартлар қўйишлардан воз кечишга даъват этади. Умид қиламизки, К.Райснинг сафари муносабати билан билдирилаётган бу чақириқ Вашингтонда асл маъносида қабул қилинади.

Галина МАЙКОВА,
сиёсий фанлар номзоди

Манба — www.kreml.org.

Qonun ko`magi

Мамлакатимизда хусусий тадбиркорлик, кичик ва ўрта бизнесни ривожлантиришга катта аҳамият берилмоқда. Шу боис жойларда тадбиркорлик билан шуғулланаётган ва мамлакат иқтисодиётини мустаҳкамлашга ўзларининг муносиб ҳиссаларини қўшаётган кишиларнинг сони кун сайин ортиб бормоқда.

ХАТОЛИККА ЎРИН ЙЎҚ

Маълумки, тадбиркорлик таваккалчилик ва ташаббус кўрсатиб меҳнат қилиш демакдир. Шу боис мамлакатимиз Президенти томонидан тадбиркорларни ҳар жиҳатдан қўллаб-қувватлаш ва ҳимоя қилиш борасида бир қатор ҳужжатлар қабул қилинмоқда ва ҳаётга жорий этилмоқда. Бироқ, айрим жойларда ана шу ҳужжатларнинг ижроси талаб даражасида эмас. Мисол учун айтадиган бўлсак, Рустамжон Раҳимов ва Муқаддам Муродованинг ноқонуний ҳатти-ҳаракатини ана шундай баҳолаш мумкин. Улар Косонсой туман статистика бўлимида меҳнат қилишади. М.Муродованинг Наманган вилояти адлия бошқармаси бошлиғи номига ёзган тушунтириш хатида таъкидланишича, у мазкур бўлимда 1979 йилдан бери етакчи мутахассис вазифасида ишлаб келади. Демак, у ўз соҳаси бўйича етарли тажрибага эга. Бироқ етакчи мутахассис М.Муродова ва унинг ҳамкасби Р.Раҳимов шу йилнинг 15 июл кунидаги **"Тадбиркорлик субъектлари томонидан тақдим этиладиган ҳисобот тизимини такомиллаштириш ва уни ноқонуний талаб этганлик учун жавобгарликни кучайтириш тўғрисида"**ги Президент қарори ҳамда Вазирлар Маҳкамасининг 2000 йил 23 февралдаги **"Кичик ва ўрта бизнес корхоналарининг ҳисобот беришини қисқартириш ва тартибга солиш чора-тадбирлари тўғрисида"**ги қарори талабларидан умуман бехабар эканини амалда исбот этишди. Аниқроқ айтганда, улар тумандаги "Таъмирлаш-қурилиш" кўп тармоқли фирмаси, "355-механизациялашган кўчма колонна LTD", "Косонсойқурилиш" масъулияти чекланган жамиятлари ҳамда "Истиқлол" савдо корхоналаридан ноқонуний равишда июл ойи учун 1 август куни "1-Т" ва "5-Ф" шаклидаги ҳисоботларни талаб қилишган.

Ҳолбуки, қонун талабига мувофиқ давлат бошқарув, маҳаллий давлат ҳокимияти идоралари ҳамда бошқа ташкилотлар томонидан белгиланган тартибда тасдиқланган қонунларда назарда тутилмаган ҳар қандай ахборотни, шу жумладан ҳисобот, маълумотлар, маълумотнома ва ҳужжатларни талаб қилишларига йўл қўйилмайди.

Бундан ташқари, давлат бошқарув идоралари, маҳаллий давлат ҳокимияти идоралари ҳамда бошқа ташкилотларнинг мансабдор шахслари қарорнинг ушбу бандини бузгани учун шахсан жавобгарликка тортилади. Ана шу қонун талабига асосан, Наманган вилояти адлия бошқармаси амалдаги МЖТКнинг 241-1-моддасида назарда тутилган маъмурий ҳуқуқбузарлик аломатлари мавжуд эканини инобатга олиб, Косонсой тумани прокурори номига баён этилган ҳолатлар юзасидан тақдимнома киритди. Демак, энди косонсойлик тадбиркорлар ортиқча тўсиқларга дуч келишмайди.

Толибжон МИРАБДУЛЛАЕВ,
ҳуқуқшунос
Маъмур МУСУЛМОНОВ,
"Инсон ва қонун" мухбири

Huquqiy ma`rifat

АВТОТРАНСПОРТ САВДОСИ: қонун талаби бузилмасин

Фуқаролик ҳуқуқининг ўзига хос объектларидан бири транспорт воситалари ҳисобланади. Гарчи транспорт воситалари кўчар мулк сифатида эътироф этилса-да, лекин уларнинг олди-сотди шартномалари кўчмас мулк каби нотариус орқали расмийлаштирилиб, давлат рўйхатидан ўтказилиши шарт. Амалиётда ушбу шартномалар миқдор жиҳатидан тураржой ва бошқа кўчмас мулкнинг олди-сотди шартномаларидан сўнг иккинчи ўринда туради.

Шуни алоҳида таъкидлаш жоизки, транспорт воситалари олди-сотди шартномасининг тарафлари турли юридик ташкилотлар ва жисмоний шахслар бўлиши мумкин. Шартномани расмийлаштиришнинг давлат томонидан белгилаб қўйилган шарт ва талаблари мавжуд. Уларга риоя этмаслик нотариал тартибда расмийлаштирилган шартномаларнинг ноқонунийлигига олиб келади. Масалан, транспорт воситалари олди-сотди шартномасини расмийлаштиришда нотариус сотувчининг шу автомашинага эгалик ҳуқуқини белгиловчи ҳужжатни, солиқ идорасидан автомашинага нисбатан мулк солиғи бўйича қарзи йўқлигини тасдиқловчи маълумотнома ва бошқа зарурий ҳужжатларни талаб қилади. Баъзида нотариус қонун талабида кўрсатилмаган деб, ДАН хизматидан ҳозирда автомобилнинг ҳолати ҳақида, яъни автомашинанинг кимга тегишли эканини, машинанинг қидирувда бўлиши мумкинлиги тўғрисидаги маълумотнома талаб этмайди. Бунинг натижасида харидор ДАН хизматида машинасини ўз номига расмийлаштира олмай сарсон бўлади. Шунинг учун харидор сотувчидан ушбу маълумотномани албатта талаб қилиши керак.

Ҳозирда автомашинани сотиб олишда олди-сотди шартномаси эмас, балки оддий ишончнома орқали расмийлаштирилиши одат тусига кириб қолган. Ҳолбуки, шартноманинг қонуний расмийлаштирилишига бу тарзда амал қилмаслик харидор учун катта зарар етказиши мумкин. Чунки ишончнома расмийлаштирилган ҳолда автомашинага қонун бўйича сотган харидор эгалик қилади. Аниқроқ айтганда, автомашинадан олувчи фойдаланаётган бўлса-да, лекин сотган шахс автомашинанинг ҳақиқий эгаси, мулкдори бўлиб қолаверади. Бу ҳолат баъзи ҳолларда ҳам сотувчига, ҳам харидорга катта миқдорда моддий зиён етказиши мумкин. Масалан, автомашинани бошқараётган ҳайдовчининг айби билан бирон-бир йўл транспорт ҳодисаси содир этилиши натижасида одам ҳалок бўлади ёки бошқа шахснинг автомашинасига жиддий зарар етади. Бу ҳолатда жабрланувчига етказилган моддий ва маънавий зарар машина ишониб топширилган шахсдан эмас, балки машинанинг қонуний эгасидан, яъни қачонлардир "олди-сотди" ишончнома бўйича берган шахсдан ундирилади. Агар низо фуқаролик судигача етиб борса, у ҳолда сотиб юборган шахс эндиликда автомашинанинг мулкдори эмаслигини исботлагунча қанча қимматбаҳо вақти ҳамда соғлиғи сарф бўлади.

Бундан ташқари, транспорт воситалари амалда сотиб юборилган, бироқ у юридик расмийлаштирилмаган бўлса, сотган шахс мабодо давлат, бирон-бир ташкилот ёки фуқаролар олдида қарзи бўлса-ю, бу моддий қарзни мажбурий ундириш тўғрисида суд қарори чиқарилса, суд ижрочилари ушбу суд қарорининг ижроси йўлида ДАН хизматидан қарздорнинг номида транспорт воситаси бор-йўқлиги ҳақида маълумотнома талаб қилиб олишади ва натижада унинг номидаги, аслида қачонлардир сотиб юборилган автомашина мусодара қилинади ва сотилиб, қарз қопланади.

Кўриниб турибдики, машина олди-сотди шартномасини қонуний расмийлаштирилмаслик, биринчи ҳолатда сотувчига, иккинчи ҳолатда эса сотиб олган шахсга зарар етказади.

Айрим ҳолларда баъзи нотариусларнинг ўз вазифасига масъулиятсизлик билан қараши натижасида ҳам фуқаролар шу турдаги олди-сотди шартномаларининг ноқонунийлигидан моддий зарар кўриши мумкин. Мисол учун айтсак, автомашина сотаётган шахс ўзининг никоҳда эканини тасдиқловчи ҳужжат билан бирга турмуш ўртоғининг машинани сотишга қарши эмаслиги ҳақида нотариал тасдиқланган аризасини ҳам нотариусга тақдим қилиши шарт. Чунки автомашина никоҳда бўлган эр-хотиннинг умумий мулки ҳисобланиб, унинг сотилишига албатта эр ёки хотиннинг розилиги керак. Лекин айрим нотариуслар ана шу талабга амал қилмайди. Бу ҳолат инсофсиз сотувчига қўл келиб, кейинчалик унинг турмуш ўртоғи судга шу шартноманинг ҳақиқий эмаслигини сўраб, даъво билан мурожаат қилади. Суд эса ўз навбатида шартномани даъвогарнинг розилигисиз сотилганини важ қилиб, шартномани бекор қилади ва автомашинани сотувчига қайтаради.

Бу ҳолатга мисол қилиб Тошкент шаҳар фуқаролик ишлари бўйича Мирзо Улуғбек туманлараро судида кўрилган бир ишни кўрсатиш мумкин. Фуқаро А.Семенов 1999 йилда ўзига тегишли бўлган "Мерседес БЕНЦ" русумли автомашинани Б.Мирҳайдаровга сотиб олишни таклиф қилган. Б.Мирҳайдаровга автомашина ёққан ва улар шартномани расмийлаштириш учун нотариусга мурожаат қилишган. Нотариус шартномани расмийлаштириб берган. Бироқ машинани сотишга А.Семеновнинг турмуш ўртоғининг розилиги талаб қилинмаган. Орадан 4 йил ўтиб, А.Семенов билан унинг хотини ўртасида низо чиқиб, уларнинг никоҳлари бекор бўлган. Натижада Ф.Семенова эри ва Б.Мирҳайдаров ўртасида расмийлаштирилган шартномани ҳақиқий эмас, деб топиш ҳақида ариза билан судга мурожаат қилган. Суд тафтиши жараёнида Б.Мирҳайдаров даъвогарга қўшимча пул беришга мажбур бўлган ва даъвогар ўз даъвосидан воз кечган. Агар Ф.Семенова пулни олишдан бош тортиб, иш бўйича қарор чиқарилишини талаб қилганида, суд шартномани бекор қилиб, автомашинани Семеновларга қайтарган, шартномада кўрсатилган арзимас пулни эса улардан Б.Мирҳайдаров фойдасига ундирган бўлар эди. Натижада Б.Мирҳайдаров ҳам машинасидан айрилиб, ҳам катта зиён кўради.

Бошқа бир мисол: Фуқаро Н.Саидкаримов "Тошкент иссиқлик қуввати" ишлаб чиқариш бирлашмасига иссиқ сувдан фойдаланганi учун тўловларни ўз вақтида тўламагани боис 500.000 сўмдан ортиқ миқдорда қарз бўлиб қолган ва ишлаб чиқариш бирлашмасининг даъвоси билан ушбу маблағ фоизлари билан Н.Саидкаримовдан мажбурий тарзда ундирилган. Суднинг ҳал қилув қарори суд ижрочиларига ижро учун жўнатилган. Суд қарорининг ижросини таъминлаш мақсадида суд ижрочилари жавобгарнинг номида тураржой, пул маблағлари ёки транспорт воситаси бор-йўқлигини текшириш мақсадида тегишли ташкилотларга сўровномалар юборишган. Натижада Н.Саидкаримовнинг номида "Нексия" русумли автомашина борлиги ҳақида Тошкент шаҳар ДАН хизматидан маълумотнома олинган. Шу машинани ҳибсга олиш ҳақида ДАН хизматига топшириқ жўнатишган. Маълум бўлишича, ушбу автомашина икки йил аввал Н.Саидкаримов томонидан фуқаро С.Холматовга ишончнома орқали сотилган экан. С.Холматов автомашинада кетаётган пайтида ДАН хизмати ходимлари томонидан тўхтатилган ва суд ижрочилари топшириғига кўра, автомашина ҳибсга олинган. С.Холматов зудлик билан Н.Саидкаримовни қидиришга тушган. Лекин Н.Саидкаримов бу пайтда узоқ муддатга чет эл сафарига кетган эди. Узоқ вақт сарсон-саргардонликдан сўнг С.Холматов судга низоли автомашинага нисбатан ўзининг эгалик ҳуқуқини белгилаш ҳақидаги даъво аризаси билан мурожаат қилган. Шу ўринда айтиш керакки, С.Холматов ўз аризасининг судда кўрилиши учун, автомашина нархининг 20 фоизи миқдорида давлат божи тўлашга мажбур бўлган. Кўриниб турибдики, Н.Саидкаримов ва С.Холматовнинг ўз вақтида олди-сотди шартномасини нотариал тасдиқлашнинг қонуний шаклига риоя этмагани С.Холматовга моддий ва маънавий зарар етказган.

Транспорт воситалари олди-сотди шартномларини расмийлаштиришда йўл қўйилиши мумкин бўлган ушбу хатоликлар кўп ҳолларда фирибгарларга қўл келиб, уларнинг инсофли харидорларга катта зиён етказишига олиб келмоқда.

Демак, транспорт воситаларини сотиб олишда ҳар бир киши жуда ҳушёр бўлиши ва қонун талабларига тўлиқ риоя этиши лозим. Ахир, халқимиз авайлаган кўзга чўп тушмайди, деб бежиз айтмаган.

Муҳаббат ОТАЖОНОВА,
ҳуқуқшунос

Muhokama uchun mavzu

Ҳозирги пайтда оммавий ахборот воситаларида кўплаб ҳуқуқий мавзудаги туркум мақолалар, эшиттириш ва кўрсатувлар тайёрланмоқда. Улар табиийки, фуқароларнинг ҳуқуқий онгини оширишга хизмат қилмоқда. Шу ўринда турли оммавий ахборот воситаларида хизмат қилаётган фидойи журналистларимиз ҳам жонкуяр ҳуқуқшуносларимиз билан баб-баравар меҳнат қилишаётганини таъкидлаб ўтиш зарур. Ана шу ютуқлар билан биргаликда бугунги матбуотимизда ҳуқуқий соҳани ёритишга оид айрим муаммолар ҳам мавжудки, ютуқлар ўзимизники, муаммоларнинг эса ечимини топиш керак, деган ақидага амал қилган ҳолда ана шу камчиликларга тўхталиб ўтишни лозим топдик.

ЖУРНАЛИСТ ВА ҲУҚУҚ

ёхуд бир-бирига яқин бўлган бу икки соҳа ўртасидаги айрим муаммолар хусусида

Мустақилликнинг илк йилларидан бошлаб турли давраларда журналистларнинг ихтисослашуви зарурат экани юзасидан баҳс-мунозаралар бошланган эди. Бу борада муайян ижобий силжишлар ҳам юз берди. Ҳар бир соҳани айни шу соҳага оид билими бор журналист ёритганига не етсин. Чунки соҳа бўйича билими бор мутахассис-журналист, соҳага бутунлай бегона бўлган журналистга нисбатан ютуқ ва камчиликларни яққолроқ кўра олади. Демакки, у тайёрлаган мақола, эшиттириш ёки кўрсатувнинг аҳамияти ҳам шунга яраша бўлади. Соҳадан хабари бўлмаган журналист эса ютуқларни тўлиқ ёритиб бера олмагани баробарида камчиликларнинг ҳам туб илдизига етиб бора олмайди. Яъни у журналист сифатида бирон-бир соҳадаги камчиликни танқид қилиши мумкин, лекин таҳлилга келганда қалами оқсаб қолади. Бошқача айтганда, мавжуд муаммонинг ечимига оид таклиф-мулоҳазаларни баён этиб беришга қийналади.

Бугун турли матбуот нашрларида хизмат қилаётган ва ҳуқуқий мавзуда қалам тебратаётган айрим журналистларимиз фаолияти ана шундай камчиликлар кўзга ташланиб қолмоқда.

Тўғри, журналистларимиз орасида ҳар қандай ҳуқуқшунос билан баҳслаша оладиган билимдон, зукко, айтиш мумкин бўлса, ҳуқуқ соҳасининг фидойи ва жонкуярлари кўп. Улар тайёрлаётган мақола, эшиттириш ва кўрсатувлар ҳар қанча таҳсинга лойиқ. Лекин "гуруч курмаксиз бўлмайди" деганларидек, айрим нашрларда фаолият кўрсатаётган журналистларимизнинг камчиликлари ҳам борки, биз бугун ана шу камчиликларнинг олдини олиш борасида фикр юритмоқчимиз.

(Давоми тўртинчи бетда)

Oramizdagi odamlar

ЛОЧИН ЮРАКЛИ АЁЛ

Қушлар ичида энг қўрқмас, шер юракли бир қуш бор. Бу — лочиндир. Агар лочиннинг қудратли кучи аёл қалбига кўчса, у жасорат соҳибасига айланади.

Навоий шаҳридаги "Лочин" маҳалла фуқаролар йиғини масъул котибаси Муҳаббат Эргашева лочин юракли аёл эканини амалда исботлади. Қонунбузарга лочиндек ташланиб, бир инсонни ўлим чангалидан қутқарди. Унинг қаҳрамонлигини эътироф этган шаҳар прокуратураси "Маҳалла" жамғармаси раиси Собир Муқимов номига тақдимнома йўллади. Унда, жумладан, шундай дейилади: — **"Навоий шаҳар "Лочин" маҳалла фуқаролар йиғини котибаси Муҳаббат Эргашева айбланувчи Ҳ.Наврўзов томонидан содир қилинган оғир турдаги жиноятнинг олдини олиш, маҳалла тинчлиги ва осойишталигини таъминлаш, борасида жасорат кўрсатгани, ўзининг хизмат ва ижтимоий бурчини намунали бажаргани учун миннатдорчилик билдирамиз».**

Биз тақдимнома билан танишгач, инсонийлик кўрсатган қаҳрамонни излаб маҳаллага йўл олдик. Муҳаббатдан бўлиб ўтган жасоратли иши хусусида сўраганимизда, у қисқагина жавоб берди:

— Маҳаллада ишлаётганимгаям 10 йилдан ошди. Шу давр ичида бунақа воқеаларга кўп бор гувоҳ бўлдим. Воқеа содир бўлган куни ҳар галгидек ишдан кечроқ қайтдим. Болаларим билан кечки овқатдан сўнг телевизор кўриб, бироз дам олдик. Тунги соат ўнларда балконга чиқсам, қўшни уйдан бақириқ-чақириқ овоз эшитилди. Тезда ичкарига кирдиму, ички ишлар идорасига қўнғироқ қилдим. Сўнгра апил-тапил кийиндимда, ўғлимни етаклаганча «Энергетика» кўчаси 10-уй, 8 хонасининг эшигини қаттиқ тақиллатдим. Ичкаридан аёл кишининг хириллаган овози эшитилди.

— Эшикни оч, бўлмаса, милицияга хабар қиламан! — деб бақирдим. Шу пайт эшик қаттиқ очилиб, унинг зарбидан ерга йиқилиб тушдим. Бир барзанги кимса чопганича кўчага отилди. Мен хонага кириб беморга ёрдам кўрсатдим. Аёл ҳушдан кетгани учун "Тез ёрдам"га қўнғироқ қилдим. Шифокорлар келиб, уни олиб кетишди. Орадан бир ҳафта ўтгач, Светлана Лованова мени топиб келди-да, "Халоскорим сенмидинг", дея қучоқлаганича йиғлаб юборди. Анча дардлашдим. Унинг айтишига қараганда, зўравон аёлнинг номусига тегмоқчи бўлибди. Кейинчалик Кармана тумани, "Кармана" кўчаси, 171-уйда яшовчи Ҳусен Наврўзов қилмишига яраша жазосини олди.

Дарвоқе, Муҳаббат Эргашеванинг жасорати кўринишидан оддий, бироқ ҳамманинг ҳам қўлидан келавермайдиган иш. У асли карманалик. Мактабни тугатиб, Тошкент кино техникумига ўқишга кирди. Уни битириб, кўп йиллар Навоий вилояти кинолаштириш идорасида меҳнат қилди. Навбаҳор туманидаги Учтут қишлоғига келин бўлиб тушди. Икки ўғил, бир қизини вояга етказаяпти. Турмуш ўртоғи Фармон Эргашев бундан 5-6 йил илгари фожеали ҳалок бўлганди.

Бугунги кунда Муҳаббат маҳалла ҳудудидаги 5 минг нафардан ортиқ аҳолига кўмак бераяпти. Маҳаллада яшаётган кўп болали, кам таъминланган, ногирон оилалар ҳолидан хабар олаяпти. Ёшларга она, яна бирларига опа-сингил бўлиб тўғри йўл кўрсатади. Элнинг корига яраш, ташвишига шерик бўлиш, ўксик қалбларга ором бағишлаш унинг асл мақсадидир. Шундай пайтда эл орасида Муҳаббатга ўхшаган лочин юракли, сергак инсонлар борлигидан қувониб кетасан киши.

Ёрқул УМАРОВ,
"Инсон ва қонун" мухбири

Faoliyat

КАМАРБАСТАЛИК

Оққўрғон туманида аҳоли сонининг кўпайиши ва қишлоқ инфрастуктурасини янада мустаҳкамлаш мақсадида 1997 йил Олимкент қўрғонида нотариал идора очилган эди. Янги ташкил этилган ушбу 2-сонли Давлат нотариал идораси дастлаб ўтган аср бошларида қурилган эски бинода фаолият кўрсата бошлади.

Бироқ ушбу бино кўримсиз ва аҳоли яшаш жойидан ҳийла узоқда жойлашган эди. Шу сабабли Тошкент вилояти адлия бошқармаси Оққўрғон тумани ҳокимлигига ҳамкорликни таклиф этди. «Излаган имкон топади» деганларидек, Олимкент пахта тозалаш заводига қарашли қаровсиз ётган икки қаватли маъмурий бино туман ҳокимининг 2005 йил 15 июндаги қарори билан Адлия вазирлиги ихтиёрига ўтказилди.

Вилоят адлия бошқармаси томонидан ажратилган 11 миллион сўмдан ортиқ маблағ ҳисобига бўш ётган бино қайта таъмирланиб, нотариал идора замонавий жиҳозлар билан таъминланди. Эндиликда аҳоли учун қулай жойда жойлашган ушбу шинам масканда ишлар ҳам кўнгилдагидек йўлга қўйилган.

Нотариал идора бугунги кунда нафақат Оққўрғон, балки Бўка, Ўртачирчиқ, Қуйичирчиқ ва Пискент туманлари аҳолисига ҳам намунали хизмат кўрсатмоқда.

Оққўрғонлик меҳнат фахрийлари Омонлиқ ота Турдибеков, Ибодат ая Қаршибоева, Шарофат Асраева, бўкалик Тўрабек Бўлисов каби мижозлар нотариус фаолиятидан мамнун эканликларини билдиришди.

Яна бир меҳнат фахрийси Ақилбек ота Сулаймонов нотариал идора ишга тушгандан сўнг хароб бўлиб ётган ушбу жой обод ва кўркам масканга айлангани, унинг ёнида чойхона фаолият юритаётгани хайрли ва савоб иш эканлигини таъкидлади.

Нотариал идорада шу йилнинг 9 ойи давомида 48 та уй-жой, 186 та автоулов олди-сотди шартномаси тузилган. Шунингдек, автоуловни бошқариш ҳуқуқини берувчи 60 та, ногирон-пенсионерлардан хабар олувчи вакилларга 143 та ишончномалар берилган.

Энг муҳими, бу масканда мижозлар учун барча қулайлик яратилган. Шинам жиҳозланган кутиш хонасидан ташқари ҳуқуқий маслаҳатхона ҳам доимо гавжум. Мижозлар бу ерда компьютер хизматидан фойдаланиши, зарур ҳужжатлардан нусха олиши, турли китоблар, газета ва журналларни мутолаа қилишлари мумкин.

Бир сўз билан айтганда, нотариал идора фаолиятидан одамлар мамнун.

Рустам ХУДОЙҚУЛ,
"Инсон ва қонун" мухбири

АҚШда ЯНА ТЎФОН

Кеча АҚШнинг Флорида штати аҳолиси навбатдаги "Вильма" тўфонига дуч келди. Шу муносабат билан АҚШ расмийлари Флорида штати жанубида истиқомат қилувчи 160 минг нафар фуқарони хавфсиз жойга кўчириш ҳақида кўрсатма берган. Лекин аҳолининг қанча қисми хавфсиз ҳудудга кўчириб ўтказилгани ҳақида

аниқ маълумотлар йўқ. Кўпчилик маҳаллий аҳоли ўз уй-жойини ташлаб кетишни истамаган. Маълумотларга қараганда, бунда "Вильма" тўфони ҳақида хабар тарқатган синоптикларнинг айби бор. Чунки улар аввалига ушбу тўфонни энг юқори, яъни бешинчи тоифадаги тўфон бўлиши ҳақида маълумот беришганди. Бешинчи тоифа дейилганда, 180 километр тезликдаги шамол ва баландлиги беш метрдан юқори тўлқин тушунилади. Бундай тезликдаги шамол ва шу баландликдаги тўлқин қандай вайронкор оқибатларга олиб келишини тасаввур қилиш учун эса синоптик бўлиш шарт эмас...

Лекин сал кейинроқ синоптиклар тарқатган қўшимча маълумотда тўфоннинг тезлиги иккинчи тоифа бўлиши мумкинлиги ҳақида сўз юритилган. Шунинг учун ҳам аҳолининг кўпчилик қисми уй-жойини ташлаб кетишни истамаган. Орадан бироз вақт ўтиб, тўфоннинг кучи қайтмагани, аксинча, тўлқинлар озгина орқага чекиниб, янада даҳшатлироқ кўриниш касб этаётгани маълум бўлган. Ҳозирча "Вильма" тўфонининг АҚШга қанча ва қандай зарар етказгани ҳақида аниқ маълумотлар йўқ.

Лекин "Вильма" тўфони оқибатда 7 нафар мексикалик ҳалок бўлгани ва 700 нафардан ортиқроқ фуқаролар турли даражада зарар кўргани ҳақида хабар тарқатилган.

ЯНГИ ПРЕЗИДЕНТНИНГ ВАЪДАСИ

Шу йилнинг 23 декабр куни Польшанинг янги президенти Лех Качинский ўз фаолиятини бошлайди. Варшава шаҳрининг ҳозирги мэри бўлган 56 ёшли ҳуқуқшунос Лех Качински президентлик сайловининг иккинчи турида лебираллар партияси номзоди Доналд Тускни мағлуб қилди. Ушбу турда Лех Качински 55 фоиз овоз олган.Доналд Тускнинг ютқизишига унинг кескин иқтисодий ислоҳотлар ўтказиш режаси сабаб бўлгани ҳақида тахмин қилинимоқда.

Бундан сал аввалроқ эгизак ака-ука-

лар Лех ва Ярослав Качинскийлар "Ҳуқуқ ва адолат" партияси парламент сайловларида ҳам ғолиб бўлган эди. Лехнинг президентлик сайловида ғалаба қозонганидан хурсанд бўлган Ярослав ўзи эгаллаши лозим бўлган вазирлар маҳкамасининг раиси лавозимидан ҳам воз кечди.

Ака-укаларнинг бундай ютуғига, шубҳасиз, уларнинг сайловолди дастурлари сабаб бўлди. Лех Качинский Польша халқига агар президент бўлиб сайланса, энг аввало, мамлакатда ишсизликни тугатишни, уюшган жиноятчиликка қарши кескин курашишни, иқтисодиётни кўтаришда тадрижий йўл тутишни, ахлоқий инқилоб қилишни, шунингдек, ҳар қандай гей-парадларни таъқиқлашни ваъда қилмоқда. Маълумки, айни пайтда Польша Европа Иттифоқига аъзо давлатлар орасида уюшган жиноятчилик энг ривожланган давлатлардан бири ҳисобланади.

Кеча Польшанинг амалдаги президенти Александр Квасневский ҳам бўлажак ҳамкасбини ютуқ билан қутлади.

РЕФЕРЕНДУМ НАТИЖА БЕРМАДИ

Ўтган якшанба куни Бразилияда референдум бўлиб ўтди. Ушбу референдумни ўтказишдан кўзланган мақсад Бразилияда аҳолига қурол-яроғ ва ўқдори олиб юришни расман таъқиқлаш эди. Афсуски, референдум ҳукумат кутган натижани бермади. Аҳолининг кўпчилик қисми ўзлари учун қурол-яроқ зарур эканини ёқлаб овоз берди. Аниқроғи, референдумда иштирок этган аҳолининг 64 фоизи қурол-яроғни таъқиқловчи қонунга қарши чиқди. Бор-йўғи 36 фоиз овоз берувчилар янги қонун қабул қилинишини маъқуллаган. Расмий маълумотларга қараганда, референдумда овоз бериш ҳуқуқига эга бўлган 122 миллион нафар Бразилия аҳолисининг 78 фоизи иштирок этган.

Референдумдан аввал сайловчиларни мамлакат президенти Игнасио да Силва, диний оқимлар етакчилари ва Бирлашган Миллатлар Ташкилоти етакчилари ҳам янги қонунни қўллаб-қувватлашга чақиришган эди. Чунки бугун Бразилия ўқотар қуроллар воситасида қотиллик қилинадиган жаҳоннинг "биринчи" мамлакатига айланган. Маълумотларга қараганда, Бразилияда ҳар ўн беш дақиқада бир инсон ўққа учади. Биргина 2004 йилнинг ўзида Бразилиянинг 36 минг нафар аҳолиси ана шундай қотилликларнинг қурбони бўлишган. Ваҳоланки, айрим уруш бўлаётган мамлакатлар ҳам бунчалик қурбон бермаган.

Энди янги қонунга кўра, Бразилия-

нинг 25 ёшга кирган ва руҳан соғлом фуқаролари ўз шахсий қуролига эга бўла олади. Фақат улар ҳар уч йилда бир марта ўз қуролларини полиция маҳкамаси кўригидан ўтказиб, гувоҳномаларини янгилаши шарт.

ТАЛОНЧИЛИК

Куни кеча Москва шаҳрининг қоқ марказидаги валюта алмаштириш шахобчаларидан бирида талончилик жинояти содир этилди. Милицияга мурожаат қилган шахобча кассирининг сўзларига қараганда, кечки пайт валюта алмаштириш шахобчасига уч нафар ниқоб кийган талончи бостириб кирган. Улар қўлларидаги тўппонча билан кассирни қўрқитиб, кассадаги 9.300 доллар ва 660 минг рублни олиб, воқеа жойидан ғойиб бўлишган.

Dakki

Шу йил 22 июл куни "Саноатконтехназорат" давлат инспекциясининг инспектори Маҳмуджон Эминов Андижон шаҳридаги "Хладомонтаж" хусусий корхонасининг куз-қиш мавсумига тайёргарлигини текшириш баҳонасида корхона фаолиятини тўхтатиш ҳақида қарор чиқарди.

"КОРХОНАНГНИ ЁПАМАН"

– деди техника назорати инспектори Маҳмуд ЭМИНОВ

— Инспектор **"Текширишларни рўйхатга олиш китоби"**ни тўлдиришдан бош тортди, — дейди хусусий корхона раҳбари Анваржон Ашуров, — лекин корхонамиз фаолиятини тўхтатиб кетди. Шу кунгача ишлаганимиз йўқ...

Хўш, бу текшириш қай даражада қонуний эди? Андижон вилояти адлия бошқармаси томонидан ўрганиб кўрилганда бу "текшириш"нинг миси чиқиб, ноқонуний эканлиги аниқланди.

Аввало, шуни айтиш керакки, "Саноатконтехназорат" инспекциясининг давлат инспектори Маҳмуд Эминов жадвал бўйича Фарғона ҳудудий кон-техника инспекцияси ҳисобида бўлиб, маъмурий жиҳатдан Андижон ҳудудий кон-техника инспекциясига бўйсунмайди. Шу билан бирга унга "Хладомонтаж" хусусий корхонасида текшириш ўтказиш учун Андижон инспекцияси томонидан буйруқ берилмаган ва бу 2005 йил режасига киритилмаган.

Назорат қилувчи идоралар фаолиятини мувофиқлаштирувчи вилоят ҳудудий комиссияси томонидан ҳам ушбу корхонани текширишга рухсат берилмаган. Шундай бўлсада, инспектор Маҳмуд Эминов томонидан корхонада текшириш ўтказилган. Энди назоратчи томонидан аниқланган "камчилик"ларга эътибор қаратсак: Кузги-қишки мавсумга тайёргарлик учун тадбирлар режаси ишлаб чиқилмаган, иш фаолияти учун "Саноатконтехназорат" инспекциясидан рухсат олинмаган, меҳнат муҳофазаси ва техника хавфсизлиги бўйича ходимлар ўқитилмаган, ёнғин ўчириш воситалари етишмайди...

Тўғри, бу камчиликлар бўлмаса яхши бўларди. Булар тўғриласа, тузатса бўладиган камчиликлар. Лекин шу сабабли корхона фаолиятини тўхтатиш шартми? Мақсад корхонага ёрдам беришми ёки тирноқ остидан кир қидириш?!

Юқорида бу текширишнинг ўзи ноқонуний бўлганини айтиб ўтдик. Чунки **"Хўжалик юритувчи субъектлар фаолиятини давлат томонидан назорат қилиш тўғрисида"**-ги қонуннинг 9-моддасида **"Назорат қилувчи идоралар томонидан юридик шахс бўлган хўжалик юритувчи субъектлар фаолиятини режали текшириш учун махсус ваколатли идора ёки унинг тегишли бўлинмаси томонидан берилган, хўжалик юритувчи субъектлар фаолиятини текширишни ўтказишнинг мувофиқлаштирувчи режасидан кўчирма ва назорат қилувчи идоранинг мувофиқлаштирувчи режа асосида чиқарган буйруғи асос бўлади"**, деб баён этилган. Ҳолбуки, инспекторда бундай ҳужжат ҳам, ваколат ҳам бўлмаган.

Шунингдек, **"Тадбиркорлик фаолияти эркинлигининг кафолатлари тўғрисида"**ги қонуннинг 34-моддасида **"Давлат идоралари ва уларнинг мансабдор шахслари тадбиркорлик фаолияти субъектларининг қонун талабларига мувофиқ амалга ошираётган фаолиятига аралашишга ҳақли эмас"**, деб қайд этилган.

Бундан ташқари, **"Тадбиркорлик субъектларини ҳуқуқий ҳимоя қилиш тизимини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида"**ги Президент Фармонида тадбиркорлик субъектларининг фаолиятини тўхтатиш билан боғлиқ таъсир чоралари фақат суд идоралари томонидан амалга оширилиши таъкидлаган.

Ушбу ноқонуний текшириш ва корхонанинг тўхтатиб қўйилиши оқибатида хусусий тадбиркор Анваржон Ашуров анчагина моддий ва маънавий зарар кўрди. Шунинг учун ҳам вилоят адлия бошқармаси "Саноатконтехназорат" давлат инспекциясининг инспектори Маҳмуд Эминовнинг ноқонуний хатти-ҳаракатларига қонуний баҳо бериш учун вилоят прокуратурасига таклиф киритди.

Ўйлаймизки, ҳадемай адолат қарор топади.

Абдурашид АБДУҚАҲҲОРОВ,
ҳуқуқшунос
Илҳомжон ЭГАМНАЗАРОВ,
"Инсон ва қонун" мухбири

Muhokama uchun mavzu

ЖУРНАЛИСТ ВА ҲУҚУҚ

ёхуд бир-бирига жуда яқин бўлган бу икки соҳа ўртасидаги айрим муаммолар хусусида

(Давоми. Боши учинчи бетда)

Биринчидан, бугун айрим нашрларда юридик атамаларнинг нотўғри қўлланишига дуч келамиз. Баъзи журналистлар, айниқса, хусусий нашрларда фаолият кўрсатаётган қаламкашлар, прокурор, суд ва адвокатларнинг вазифаларини аниқ билмайди. Шунинг учун ҳам улар тайёрлаётган мақолаларда турли чалкашликларга йўл қўйилади. Масалан, яқинда газеталардан бирида чоп этилган ҳуқуқий мавзудаги мақолада "прокурор айбланувчига 10 йил қамоқ жазоси тайинлади", деган жумла қўлланилган. Ваҳоланки, айбланувчига жазони прокурор эмас, суд тайинлайди. Прокурор эса суд жараёнида давлат қораловчиси сифатида қатнашиб, ўз фикрини айтиши, айбланувчининг айбига яраша жазо сўраши мумкин. Лекин жазо тайинлаш прокурорнинг вазифасига кирмайди. Агар ушбу мақолани тайёрлаган журналистнинг ҳуқуқий билими етарли бўлганида эди, бундай хатога йўл қўймасди.

Иккинчидан, кейинги пайтларда деярли барча нашрларимизда суд ҳукмига кўра тайёрланадиган, бир-бирига жуда ўхшаш ва эгизак мақолаларни чоп этиш урфга кирди. Бу балки жиноятчиликнинг олдини олиш учун керакдир. Лекин мақола тайёрлаётган журналистларимиз айрим пайтларда шу даражада эҳтиросга берилиб кетадики, баъзан мақолани ўқиб туриб, шу ўғирлик ёки бошқа бир жиноятда журналист ҳам жиноятчи билан бирга бўлганмикан, деган хаёлга борасан киши. Чунки мақола тайёрлаётган журналист жиноятчининг қандай ҳаракат қилгани, шериклари нима дегани-ю, ҳатто, нималар ҳақида гаплашганигача худди ўз кўзи билан кўриб тургандек батафсил ёзади. Назаримизда, ҳуқуқий мавзулардаги мақола, эшиттириш ва кўрсатувларда эҳтирос эмас, аниқ мисол ва далиллар асосий ўринда туриши лозим.

Учинчидан, баъзан маиший мавзуга оид ҳуқуқий мақолаларда исм-шарифлар ва айбланувчининг турар жой манзили аниқ кўрсатилади. Масалан, яқинда хусусий нашрлардан бирида шундай мақола чоп этилди. Журналистнинг суд ҳукмига таяниб ёзишича, эркак бегона аёл билан дон олишади. Эрининг уйга кеч келиши, баъзан умуман келмай қолишидан хавотир олган аёл уни кузатишга аҳд қилади. Аёлнинг эри ўғрини чиқиб, у ўз турмуш ўртоғини бегона аёл билан ушлаб олади. Хуллас, рашк туфайли ўзини тута олмай қолган аёл ўз турмуш ўртоғига тан жароҳати етказади. Натижада эр шифохонага тушади. Шундан сўнг суд мажлисида эр-хотин бир-бирини кечиришади ва суд ярашув институти талабларига кўра аёлни жавобгарликдан озод этади. Бор гап мана шу. Бугун эр ва хотин бир-бирини кечириб, биргаликда уч нафар фарзандларини тарбиялашмоқда.

Биз бу ўринда на эркак, на аёлнинг қилмишини оқлаш ниятида эмасмиз. Эркакнинг бегона аёл билан дон олишиши на қонун, на ахлоқ қоидаларига сиғмагани каби, аёлнинг ўз эрига тан жароҳати етказишини ҳам қонун оқламайди. Лекин нима бўлганда ҳам ушбу қонунбузарлик содир этилган. Суд ҳар икки томоннинг айби, ишдаги оғирлаштирувчи ва енгиллаштирувчи ҳолатларни ўрганиб, қолаверса, улар ўртасидаги уч норасидани тақдирини ўйлаб, уларнинг ярашиб, бирга яшашлари учун имконият яратиб берган. Балки улар юз берган асл ҳолат юзасидан фарзандлари, шунингдек, қариндош-уруғ, ёр-биродарларига гапирмагандир ҳам. Энди журналистнинг ушбу оилада юз берган ноҳуш ҳолат ҳақида, яна исм-шариф ва турар жой манзилларини аниқ кўрсатиб ёзган мақоласидан кейин улар қай ҳолатга тушади. Ушбу мақола сабаб унутилаётган гина-кудуратлар қўзғалиб, бир оила пароканда бўлиб кетмайдими?

Назаримда, ҳуқуқий мавзуда қалам тебратишга бел боғлаган киши мавзунинг ана шу жиҳатига ҳам жиддийроқ эътибор қаратишса, фойдадан холи бўлмас эди.

Тўртинчидан, бугун деярли барча нашрларимизда, шунингдек, радио ва телевидениеда ҳам фуқароларнинг ҳуқуқий онгини оширишга бағишланган эшиттириш ва кўрсатувлар мавжуд. Ўқувчи, тингловчи ёки томошабин уларга ўзи истаган мавзудаги саволни бериб, керакли жавобини олиши мумкин. Бу ҳолат, албатта, фуқароларимиз ўз ҳақ-ҳуқуқларини билиб олишига хизмат қилади. Лекин афсуски, бу борада ҳам айрим нуқсонлар учраб қоляптики, мақоламиз сўнгида бу ҳақдаги мулоҳазаларимизни ҳам айтиб ўтишни лозим топдик. Ҳуқуқий йўналишдаги ва асосий марказий нашрларимиз ўз газетхонларининг саволларига жавоб берганда ҳамиша мутахассис-ҳуқуқшуносларнинг ёрдамига таянишади. Улар билан доимий ҳамкорлик қилишади. Лекин айрим хусусий нашр муҳаррирлари ё ўзларини ўта билимдон ҳисоблашади ёки ўз ходимларининг билимларига ишониб, шошма-шошарликка йўл қўйишади. Бунинг натижасида баъзан хато ва камчиликларга йўл қўйилмоқда. Масалан, яқинда хусусий нашрлардан бирида газетхоннинг мерос ва ворислик ҳуқуқи ҳақидаги саволига жавоб эълон қилинди. Жавоб тайёрлаган ходимнинг ҳуқуқий билимсизлиги оқибатида саволга нотўғри жавоб берилган. Яъни журналист жавоб тайёрлаш жараёнида эски таҳрирдаги қонундан фойдаланган. Бунинг оқибатида эса газетхон ва ҳуқуқ идоралари ўртасида келишмовчилик, тортишув келиб чиқади. Афсуски, бундай мисоллар бир ёки иккита эмас.

Демак, ҳали бу борада ҳам амалга оширилиши лозим бўлган ишлар етарли. Энг аввало, оммавий ахборот воситалари ва ҳуқуқшунослар ҳамкорлигини кучайтириш керак. Шундагина оммавий ахборот воситасига мурожаат қилган газетхон ўзини қизиқтирган саволга аниқ жавоб олади.

Хулоса ўрнида шуни таъкидлаб ўтиш керакки, бугун ҳуқуқшунос-журналистларни тайёрлаш кечаги кунгидан кўра кўпроқ аҳамият касб этмоқда. Шунинг учун ҳам соҳага оид бу каби мутасадди идоралар ушбу масалага янада жиддийроқ ёндашишлари лозим. Бу халқимиз ҳуқуқий онгини ошириш йўлида навбатдаги дадил қадамлардан бири бўлиб, оммавий ахборот воситаларида йўл қўйилаётган айрим хато ва камчиликларнинг олдини олишга хизмат қилади.

Сурайё САЛИМОВА

Qutlov

Шарқда ўз қадрини билган одамлар ҳар бир босган қадамини устоз меъёри билан ўлчайди. Бирор-бир воқеани унинг ўлчамлари билан баҳолайди. Йиллар ўтиб, ёшингиз улғая бошлаганда ҳақиқий устознинг ҳаётингизда тутган ўрни қанчалик муҳимлигини теранроқ сеза бошлар экансиз. Прокуратура идоралар тизимида узоқ йиллар фаолият юритиб, бутун умрини қонун устуворлигини таъминлашга бағишланган, ҳар қандай вазиятда ўз номининг поклиги ва софлигини сақлаб қолган, обрўси ва шаънига доғ туширмаган устоз Умарқул Усмонов ана шундай инсонлар сирасига киради. Унинг ҳаёти ҳақиқатан ҳам ўрнак олса арзирли эканини кўплаб миннатдор шогирдлари жуда яхши билишади.

ИБРАТЛИ УМР ЙЎЛИ

Меҳнат фаолиятини қонунчиликни таъминлашга бахшида этган бу инсон ҳуқуқ соҳасида ўзига хос мактаб яратди десак, асло муболаға эмас. Чунки дастлаб ўз соҳасининг сир-асрорларини чуқур эгаллаган бўлса, кейинчалик уларни шогирдларига қунт билан ўргатди. Шу сабабли ҳозирда суд-ҳуқуқ тизимида ишлаётган кўплаб ходимлар Умарқул акани ўзларининг устози деб эътироф этишади. Ана шу эътироф замирида қанчалик машаққат, меҳнат, изланиш мужассам эканини улар яхши билишади. Зеро, устоз деган юксак мақом ҳар кимга ҳам насиб этавермаслиги айни ҳақиқат.

Умарқул Усмонов ўз иш фаолияти давомида прокуратура идораларининг ишини яхшилаш учун биринчи навбатда уларнинг энг қуйи бўғини бўлган туман, шаҳар прокуратураларини мустаҳкамлаш, уларни кучайтиришга алоҳида эътибор қаратди. Бу йўлнинг ниҳоятда тўғри эканини ҳаётнинг ўзи исботлади. Устоз ўта зийрак, юксак маданиятли инсон сифатида танилди.

Тўғрилик, ҳалоллик, самимийлик, фақат яхшиликка интилиш, ёмондан ҳазар қилиш каби хислатларни улуғлаб келаётган бу табаррук инсон ушбу фазилатларини ўз фарзандлари ва невараларига ҳам сингдиришга ҳаракат қилмоқда. Кўп сонли шогирдлари номидан табаррук 80 ёшни нишонлаш арафасида турган устозга узоқ умр ва сиҳат-саломатлик тилаймиз.

Нормейли НОРПЎЛАТОВ,
юридик фанлари номзоди

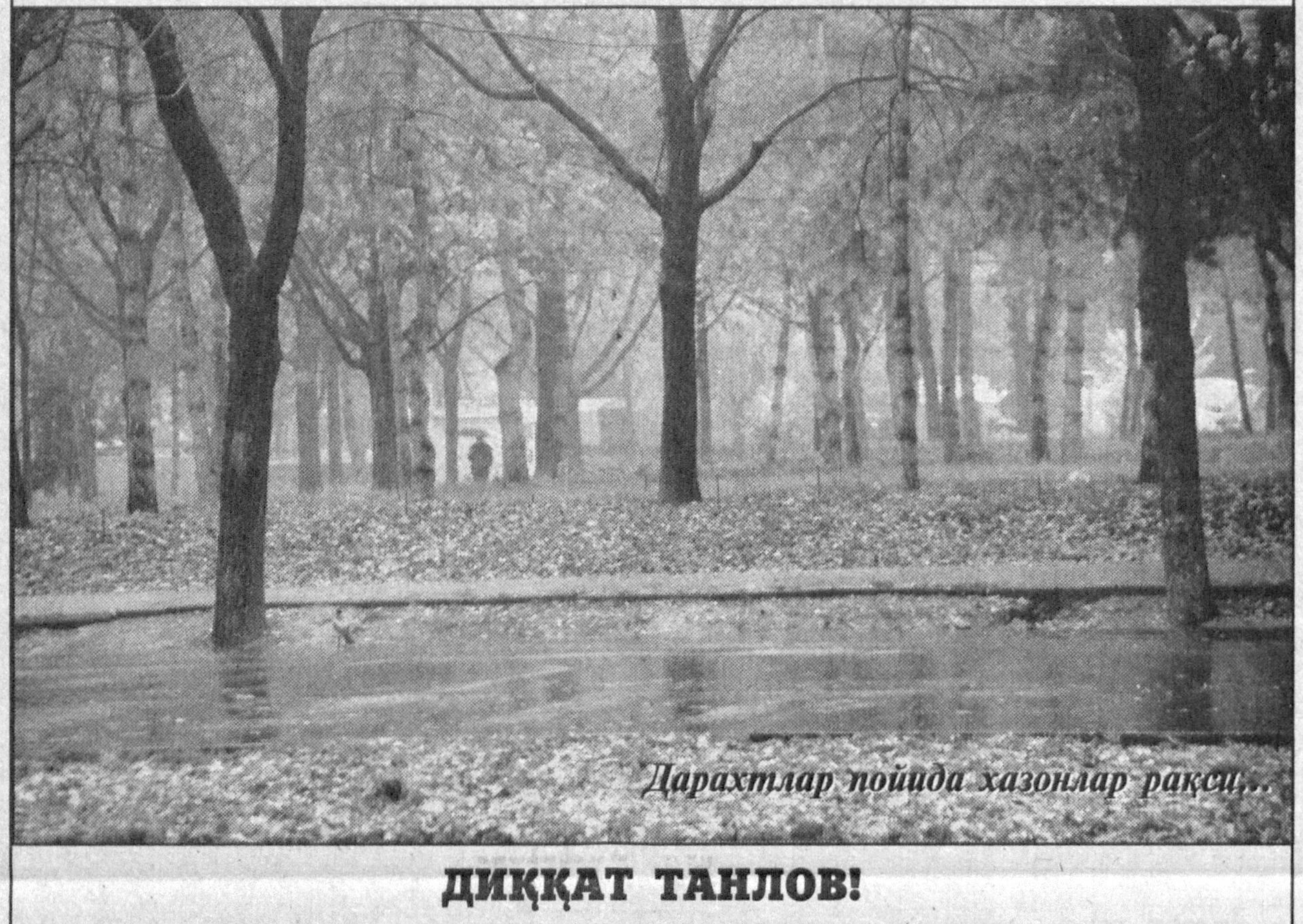

Дарахтлар пойида хазонлар рақси...

ДИҚҚАТ ТАНЛОВ!

Адлия вазирлиги тасарруфидаги Тошкент юридик коллежи директори ўринбосари бўш лавозими учун танлов ўтказилади

Номзодлардан қуйидаги ҳужжатлар талаб қилинади:

Танловда илмий даража (илмий унвон)ли ёки педагогик (касбий-таълим) ёки таълим муассасасининг йўналиши бўйича магистрлар ва дипломли мутахассислар иштирок этиши мумкин. Номзодларнинг аризалари Адлия вазирлигига тақдим этилади.

Аризага қуйидаги ҳужжатлар илова қилинади:

1.Сўровнома (кадрларни ҳисобга олиш варақаси) ва таржимаи ҳол;

2.Маълумоти ҳақидаги ҳужжатнинг нусхаси;

3.Илмий даража ва илмий унвонлари ҳақидаги ҳужжатларнинг нусхалари (мавжуд бўлса);

4.Илмий-услубий ишлар рўйхати (мавжуд бўлса);

5.4х6 ўлчамдаги 4 дона фотосурат.

6.Директор ўринбосари лавозимига номзоднинг таълим муассасасига бўлажак раҳбарлик фаолияти бўйича ихтиёрий шаклда ёзилган режаси (концепция).

Танлов комиссияси ҳужжатларни ўрганиб, номзодларни танловда қатнашишга тавсия этади.

Манзилимиз: Тошкент шаҳри, Сайилгоҳ кўчаси, 5-уй.

Taqdirdagi tadbirlar

Ҳеч кимга сир эмас, бу дунёда омад деган нарсанинг борлиги ортиқча исбот талаб этмайди. Бунинг устига ҳамма ҳам қайсидир маънода ўзини омадли одам деб ҳисоблайди. Бироқ ҳаётда шундай кишилар ҳам учрайдики, уларни шунчаки омадли, бахти чопган одам, дейиш камдек туюлади.

ЎҚ ЎТМАЙДИГАН ОДАМ...

Баъзан ҳаётда шундай воқеанинг гувоҳи бўламиз: кимдир бахтли тасодиф туфайлими ёки бошқа сабаб бўлибми, боши устида соя ташлаб турган муқаррар ўлимга чап бериб қолади. Бунинг устига бундай воқеа айнан бир кишининг ҳаётида бир эмас, бир неча марта такрорланиши мумкин. Ва у ҳар сафар ўлимни доғда қолдириб кетаверади.

Ҳўш, бундай одамни оддийгина омадли деб аташ керакми ёки бу ҳодисанинг бошқача изоҳи борми?

Зотан, кишилик тарихига назар ташласак, оддий ҳаётда ҳам, қонли жангларда ҳам муқаррар ажалга бир эмас, бир неча марта чап берган, ҳатто ҳақли равишда ўқ ўтмайдиган одам, деб ном олган кишилар кўп учрайди.

Қуйида ана шундай ғаройиб одамлар ҳақида ҳикоя қиламиз.

Маълумки, XIX асрнинг иккинчи ярмида шимолий Америка ҳудудида оқ танли аскарлар билан қизил танли ҳиндулар ўртасидаги жанг энг шиддатли паллага кирган. Бу жангларда аксарият ҳолларда яхши ўқотар қуролларига эга, бунинг устига мукаммал тайёргарликдан ўтган оқ танли аскарларнинг қўли баланд келган. Аммо бу шиддатли жангларда баъзан шундай сирли ҳодисалар ҳам рўй берганки, бу тарих жумбоғи сифатида ҳали-ҳануз кишини ҳайратга солиб келади. Гап шундаки, оқ танли аскарлар жангларда ўқ ўтмайдиган ҳиндуларга жуда кўп марта тўқнаш келишган. Тўғри, бундай ҳодисани киши дафъатан тасаввурига сиғдиришга қийналади. Бироқ тарихий маълумотлар бу фикрда ҳеч қандай муболаға йўқ эканини тўлиқ тасдиқлайди.

Мисол учун 1865 йил Паудер дарёси бўйида кечган жангни олайлик. Бу жангда ҳиндуларнинг чейен қабиласи сардори Римлик Буруннинг хатти-ҳаракати ҳатто душман томонни ҳам буткул саросимага солиб қўйган. Бу ҳақда ҳиндулар тарихчиси Ёғоч Оёқ жуда қимматли маълумотларни ёзиб қолдирган.

«Ўша жангда Римлик Бурун кўрсатган жасоратдан ҳатто оқ танли аскарлар ҳам саросимага тушиб қолишган эди, — деб ёзади тарихчи. — У ўзининг отида саф тортиб турган оқ танли аскарлар қаршисидан киприк қоқмай бир неча марта ўтиб қайтди. Душман уни аёвсиз ўққа тутди. Биз сардор душманнинг ўқига учади, деган ўйда юрагимизни ҳовучлаб турдик. Бироқ душманнинг биронта ўқи унга шикаст етказа олмади. Йўқса, сардорнинг боши устига ўқ ёмғирдек ёғилган, бунинг устига оқ танли аскарлар билан унинг ўртасидаги масофа бор-йўғи ўн-ўн беш қадам эди. Қисқаси, ўшанда душманнинг биронта ҳам ўқи сардорга жароҳат етказа олмади...»

Ҳўш, ўқ ўтмас бу одамнинг сири нима билан изоҳланади?

Ҳиндулар тарихчиси бу саволга шундай жавоб беради: «Сардорнинг бошида муқаддас қалпоқ бўлиб, у ҳайратомуз сеҳрли кучга эга эди. Шу қалпоқ уни бало-қазодан асраб келган». Аммо тарихчи бу сеҳрли қалпоқнинг сеҳри нимада экани, сардор уни қаердан қўлга киритгани ҳақида маълумот бермайди.

Ҳа, бу дунёнинг ҳали англанмаган сир-синоати жуда кўп. Бир қарашда, ўқ ўтмайдиган одамнинг борлиги кишида худди афсонадек таассурот уйғотади. Дафъатан бунга ишонгингиз келмайди: қандай қилиб, ўқ ўтмаслиги мумкин? Ахир, одамнинг тани темирдан эмас-ку!

Бунинг устига бундай воқеа ҳаётда бир-ярим учраганда, киши диққат-эътиборини унчалик ўзига тортмасди. Бироқ узоқ тарихга назар ташласак, бундай аломат кишилар кўп эканига гувоҳ бўламиз.

Яна ҳиндулар кечмишига мурожаат қиламиз.

1876 йил 25 ноябрда полковник Рональд С.Маккензи бошчилигидаги 4-кавалер полкининг шафқатсиз ҳужумидан сўнг ҳиндуларнинг чейен қабиласи сардор Ўтмас Пичоқ етакчилигида Паудер дарёси ёқасидаги ғорга чекинади. Ўша куни ҳиндулар ўз бошларидан оғир азоб-уқубатни ўтказади. Қабила оғир талофат кўрган, қурбонлар сони беҳисоб эди. Бунинг устига оқ танли аскарлар уларни бетиним таъқиб этиб, ўққа тутиб борарди. Охир-оқибат ҳиндулар ғор атрофидаги уюм тошлар ортига бекинишга мажбур бўлади. Ўқ овози бироз тинади. Бироқ бир пайт ҳиндулар ичидан кекса бир чол тамаки тутатганча, яширинган жойдан чиқиб, ялангликдаги тош устига бориб ўтиради. Буни кўриб оқ танли аскарлар аввалига ҳайрон бўлишади: нима бало, бу чолнинг мияси айниганми, ахир, уни битта ўқ билан бир зумда тинчитиб қўйиш мумкин-ку! Тағин денг, қони қайнаб турган аскарларга бундан зўр тирик нишонни топиб бўладими?!

Қисқаси, оқ танли аскарлар бундай қулай нишонни қўлдан чиқармаслик учун шоша-пиша чолга қараб ўқ узишга тушишади. Ўқ ёмғири остида қолган «тирик нишон» аъзои-тани бир зумда тилка-пора бўлиб, тутдек тўкилиши керак эди. Ахир, бундан бошқа бўлиши мумкин эмас. Ўқ ўз номи билан ўқ, у теккан жойини ўпириб кетади. Аммо кекса ҳинду гўё ҳеч нарса бўлмагандек, тамаки тутатганча пинак бузмай ўтирар, ўқлар шиддат билан унинг юз-кўзи, қўллари ва кўксига урилар, аммо зиғирча шикаст етказмасди. Унинг ўрнига темир бўлганда ҳам ўқлар зарбига дош беролмаслиги тайин эди. Айни шу лаҳзада яна бир ғалати воқеа рўй беради: тош ортида бекиниб ётган ҳиндулардан яна бири ўрнидан туриб, кекса чолнинг ёнидан жой олди. Буни кўриб, оқ танли аскарлар баттар қутуриб кетишади ва янада шиддат билан ўқ ёғдиришга тушишади.

Бироқ яна бояги ҳолат: икки ҳинду бамайлихотир ўтирибди...

Бундан ҳам қизиғи кейин юз беради: оқ танли аскарлар ўқ отиб чарчашгач, икки ҳинду ўрнидан туриб, энгил-бошини қоқади ва ерга ўқ доналари тўкилади.

Ҳўш, бу жодуми ёки рўё? Ҳиндулар ўз жисмини қандай қудратли куч билан муҳофаза этишган? Бунинг сири нимада?

Албатта, мутахассислар бу ҳақда турли-туман фикр-мулоҳазаларни билдиришган. Бироқ бунга қарамай ўқ ўтмайдиган одам жумбоқ сифатида қолиб келмоқда.

Яна бир ғалати воқеа. Ҳиндуларнинг чейен қабиласи шомони ҳам шундай ноёб қобилиятга эга бўлган. Бу ҳақда унинг қабиладоши ғаройиб бир воқени ёзиб қолдирган: «Бир куни биз Паудер дарёси бошланишида турган эдик. Шунда тўрт нафар чейенлик ҳиндулар келиб, шаманга қарата изма-из ўқ узишди. Шаман эса дарахтга суянган қўйи индамай турарди. У ўзига қарата ўқ узишганда ҳам пинак бузмади. Тўртинчи ҳинду ўқ узгач, шаман бирдан сергак тортди ва эгнидаги кийимини ечиб силкитди: ерга тўрт дона ўқ тушди... Унинг баданида ўқ етказган жароҳат излари кўзга ташланмасди. Мен буларнинг барини ўз кўзим билан кўрдим...»

Бундан ташқари, Оглама-сиу қабиласининг сардори, инглиз генерали Кастер устидан қозонилган тарихий ғалабанинг асосий қаҳрамонларидан бири Асов От ҳам ўқ ўтмайдиган одам, деган ном олган. Бу ҳақда «Менинг сиу халқим» китобида шундай ҳикоя қилинади: «Оқ танли аскар билан жангу-жадалларда сардор Асов Отга душманнинг бирон-бир ўқи ҳам, бирон-бир ёйи ҳам шикаст етказгани йўқ. Ҳатто унинг оти ҳам бирон марта ярадор бўлмади. Литтл-Бигхорн жангида у биринчилардан бўлиб душманга ташланди. У саф тортиб турган душман қаршисидан мағрур туриб ўтди. Табиийки, оқ танли аскарлар уни шиддат билан ўққа тутишди. Бироқ бу ўқлар на унинг ўзига, на отига зарар етказди. Асов От шу тарзда саф тортган оқ танли аскарлар қаршисидан бир неча марта ўтиб-қайтади. Ва ҳар гал ўқ ёмғири остидан омон чиқаверади...»

Албатта, ҳаётнинг ўзи каби мўъжиза ҳам бир жойда қотиб қолмайди. Айтмоқчимизки, ҳар бир даврнинг ўз сир-синоати ва мўъжизаси бор.

Шу маънода кечаги тарих – иккинчи жаҳон уруши даврида ҳам ана шундай ўқ ўтмайдиган одамлар жуда кўп учраган.

Бир мисол. Иккинчи жаҳон урушининг уч марта қаҳрамони Александр Покришкиннинг феномени сири ҳали-ҳануз ўзининг тўлиқ ечимини топгани йўқ. Ваҳоланки, у урушда кўрсатган тенгсиз жасорати туфайли ўқ ўтмайдиган одам номини олган. Александр Покришкин ўз самолёти билан 156 та ҳаво жангига иштирок этган. Расмий маълумотларга кўра, у душманнинг 59 та самолётини уриб туширган. Аммо у бирон марта ҳам мағлубиятга учрамаган.

Бунинг устига унинг самолёти ҳавога кўтарилишини душман ҳам хавотир билан қарши олган. Чунки унга тўқнаш келган рақиб ҳеч қачон омон қолмаган. Шу боис ҳам немислар А.Покришкинни ўзларининг энг хавфли рақиби деб билган ва уни маҳв этиш учун энг тажрибали учувчиларни йўллашган. Лекин улар бирон марта ҳам унинг самолётига шикаст етказишга муваффақ бўлишмаган. Охир-оқибат эса, немислар бундан бирон-бир натижа чиқишига кўзлари етмагач, ўз учувчиларини шундай огоҳлантиришган: «Ахтонг, ахтонг! Покришкин ин дер люфт!» (Диққат-диққат! Эҳтиёт бўлинг, Покришкин ҳавога кўтарилмоқда!).

А. Покришкин ҳар гал ҳавога кўтарилганда, немислар томонидан ана шундай огоҳлантириш сўзлари янграган. Ўз навбатида эса А.Покришкин қуйидаги сўзларни такрорлаган: ким яширинмаса, мен айбдор эмасман!

Фақат шугина эмас, агар буни омад деб айтадиган бўлсак, А.Покришкин умрининг охиригача бу дунёда энг омадли одамлардан бир саналади.

Нега деганда, урушдан сўнг А.Покришкин фуқаролик авиациясида учувчи сифатида хизмат қилади. Бу даврда ҳам у бошқарган самолёт, йўловчилар билан бирга, бир неча марта муқаррар ҳалокатга тўқнаш келади. Аммо омад ҳар гал Александр Покришкинни қўллайди.

Бундай сирли ҳодисалар ҳақида фикр юритганда, киши дафъатан бу дунёда энг сирли хилқат инсоннинг ўзи экани, унинг тафаккур дунёси, жисму жуссасида улкан тилсимот мужассамлигига иймон келтиради.

Сиз бу ҳақда нима дейсиз, азиз газетхон?...

«Интернет» материаллари асосида Бобомурод РАЙИМОВ тайёрлади.

Қонун учун жиноятнинг катта-кичиги йўқ. Айрим одамлар ўзлари мутлақо "арзимас" нарса, деб тушунган ножўя хатти-ҳаракатлари учун суднинг қора курсисига ўтирганида кўзлари мошдек очилиб, қилмишларидан пушаймон бўлишади. Лекин унда кеч бўлади, чунки қилмиш-қидирмиш деганларидек, пок номига қора доғ тушади.

ҚОРА ДОҒ

у қандай пайдо бўлади?

СУД ОЧЕРКИ

I. "БОЛАЛАРНИНГ ОРАСИГА ЭСИ КЕТГАН ТУШАДИ"

Узоқдаги қариндошдан яқиндаги қўшни афзал деб топиб айтилаган мақолни ҳамма билса-да, унга ҳар доим ҳам амал қилинавермайди. Болаларни орасига тушган айрим ота-оналар анча вақтгача юзлари шувут бўлиб юради. Баъзан эса иш суднинг қора курсисигача бориб етади.

Уйининг олдида бузилиб қолган автомашинасини тузатаётган Набижон ҳар замон-ҳар замонда кўчада тўп тепаётган болаларни кузатаркан, катта ўғлининг ғирром ўйнаётганини кўриб турган бўлсада, чурқ этмади. Буни рағбат деб тушунган Комилжон рақиб ўйинчиларининг очиқдан-очиқ кийимидан тортиб йиқита бошлади.

Охир-оқибат футбол ўйнаётган қўшнилар — Комилжон ва Тўлқин жанжаллашиб қолишди. Тўполонга уларнинг ака-укалари ҳам қўшилишди. Набижон эса болаларни тартибга чақириш ўрнига Тўлқинни уриб, унга тан жароҳати етказди.

Калтак зарбидан юзи кўкариб кетган Тўлқин шу вақт чойхонада шахмат ўйнаб ўтирган отаси Эркин акани бошлаб келди. "Қўрққан олдин мушт кўтаради", деганларидек, Набижон қўлидаги темир бўлаги билан қўшнисига таҳдид солди. Эркин ака босиқлик қилмаганда бу воқеа якуни яхшилик билан тугамаслиги аниқ эди.

Шу йилнинг 21 июл куни ўтказилган 2621-рақамли суд-тиббий экспертизасининг хулосасига кўра, вояга етмаган Тўлқинда бош мия ёпиқ жароҳати, бош мия чайқалиши, ўнг кўз атрофи, юқори лаб атрофи ва кўкрак тўқимаси лат ейиш ва кўкариш аломатлари каби жароҳатлар аниқланди. Бу билан унга енгил тан жароҳати етказилган.

Бу воқеалардан кейин Комил билан Тўлқин ярашиб кетишган бўлса-да, Набижон ака кўздай қўшнисидан узр сўрашни ўзига эп кўрмади.

Натижада икки қўшни судда учрашишди. Қора курсида ўтирган Набижон шундагина нималар қилиб қўйганлигини тушуниб етди ва ўз қилмишидан пушаймон бўлди.

2005 йил 15 сентябр куни жиноят ишлари бўйича Миробод тумани суди ушбу жиноий ишни кўриб чиқиб, Набижон Алиевни (исм-фамилиялари ўзгартирилган) Жиноят кодексининг 277-моддаси, 2-қисми "Д" бандида кўрсатилган жиноятни содир этганликда айбли деб топиб, унга шу моддага асосан бир йил муддатга озодликдан маҳрум этиш жазосини тайинлади. Аммо жабрланувчи томоннинг унга нисбатан енгилроқ жазо қўллашни сўраганини ҳисобга олиб, инсонийлик тамойилларидан келиб чиқиб, суд айбланувчига нисбатан Жиноят кодексининг 72-моддасини қўллаб, бир йил синов муддати белгилади.

Вақти келиб, бу ноxуш воқеалар қўшниларнинг ёдидан ҳам чиқиб кетади. Аммо улар жиноятнинг катта-кичиги бўлмаслигини, қонун ҳаммага баробар эканини асло ёдларидан чиқармасалар керак.

II. КЎРМАЙИН БОСДИМ ТИКАННИ...

Кўза кунда эмас, кунида синади деганларидек, Саодат опа девор-дармиён қўшнисиникидан келаётган болалар шовқинига тоқат қилолмай, унинг дарвозасини тақиллатди. Валентина болалар ҳовлисидаги ҳовузда чўмилишаётганини ётиғи билан тушунтирмоқчи бўлди, аммо қўшнисининг дўқ-пўписаси нафсониятига теккач, шунга яраша муомала қилди. Натижада ўзини ҳақоратланган ҳисоблаган Саодат опа қўшнисини дўппослай кетди. Шовқин-суронни эшитиб югуриб чиққан Жаҳонгир ҳам онасига қўшилиб қўшнисининг сочидан ушлаб, унга бир неча мушт туширди. Қизининг тарафини олган Елена ҳам Жаҳонгир туширган мушт зарбидан деворга урилиб, тан жароҳати олди.

Суд-тиббий экспертизасининг хулосасига биноан Валентина ва Елена Шикохинага (исм-фамилиялари ўзгартирилган) енгил тан жароҳати етказилгани аниқланди.

2005 йил 15 сентябр куни жиноят ишлари бўйича Миробод тумани суди она-болага жами уч йил муддатга жазо тайинлади.

Шу ўринда бир мулоҳазани айтиб ўтмай иложимиз йўқ. Анча вақт давом этган жанжал-тўполонни олдини олиш учун уйма-уй юриб ёрдамга чақирилган қўни-қўшниларнинг бирортаси остона ҳатлаб кўчага чиқмагани кишини ажаблантиради.

III.ОДАМНИНГ ОЛАСИ – ИЧИДА

Одам боласининг табиати қизиқ. Баъзилар аввал обдон ўйлаб, сўнг бир ишга қўл уради. Бундайлар қилган ишидан ҳеч қачон панд емайди, тўғри йўлдан адашмайди. Бошқа бировлари эса томдан тараша тушгандай бир ишни қилиб қўяди-да, кейин афсус-надомат чекиб юради.

Пул топди дегунча, ичиб олиб ўзгаларнинг тинчини бузишга одатланган Ботирали Чориев қилғиликни қилиб қўйиб, кейин ўйлайдиганлар хилидан чиқиб қолди.

Асли термизлик бу йигит Тошкентга келиб, тузукроқ иш билан шуғулланмади. Натижада жиноят кўчасига кириб кетди. Ўтган йил март ойида жиноят ишлари бўйича Миробод тумани судининг ҳукми билан у 8 йилга озодликдан маҳрум этилди. Орадан

Jinoyat va jazo

икки ой ўтиб, ушбу ҳукм Тошкент шаҳар суди раёсатининг қарори билан 4 йилга қисқартирилади. 2005 йил 11 майда эса Навоий шаҳар судининг ажримига асосан мазкур жазо 1 йил 8 ой 1 кунга алмаштирилди.

Мана шундай синовлардан ўтган инсон берилган имкониятдан фойдаланиб, аслида бундан буён қадамини ўйлаб босиши лозим эди. Лекин ўрганган кўнгил ўртанса қўймас, деганларидек, у яна ичкиликбозликка ружу қўйди. Ароқ билан "дўст" тутинганлар эса бош берк кўчага кириши турган гап.

Шу йилнинг 17 июл куни кеч соат 21.00 атрофида марказий темир йўл вокзалида милиция ходими маст ҳолда бўлган Б.Чориевдан ҳужжатларини кўрсатишни талаб қилади. Бунга жавобан тартиббузар милиция ходимини кўпчилик олдида ҳақоратлаб, кутилмаганда унинг юзига мушт туширади ва воқеа жойидан қочиб кетади.

Тошкент шаҳар ИИБ жиноят қидирув бўлими ходимларининг тезкор ҳаракати билан тез орада жиноятчи қўлга олинади.

Маълум бўлишича, Б.Чориев жиноят содир қилишдан олдин 300 грамм спиртли ичимлик ичиб олган экан. Охирги ичганароғини у узоқ вақт ёдидан чиқармаса керак.

Шу йилнинг 26 сентябр куни жиноят ишлари бўйича Миробод тумани суди айбланувчи Б.Чориевни уч йилу 1 ой муддатга озодликдан маҳрум қилиш тўғрисида ҳукм чиқарди.

Қилмиш-қидирмиш деганларидек, жазо тайинлашда илгари ўталмай қолган жазо ҳам қисман қўшиш йўли билан ҳисобга олинди.

Инсон тақдирини ўз қўли билан яратади. Кимдир ўз номини одамлар қалбида муҳрласа, кимдир тупроқ билан тенг қиларкан. Нима бўлганда ҳам хатолардан хулоса чиқариш ва ҳаммасини қайта бошлашга ҳар доим фурсат топилади. Бу ҳеч ким инкор қилолмайдиган ҳақиқат. Чунки ҳаёт давом этади ва унда эзгулик учун ҳамиша жой топилади.

Инобат СОБИРОВА,
жиноят ишлари бўйича
Миробод тумани суди судьяси

ИНСОН ва ҚОНУН
МУАССИС: ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ АДЛИЯ ВАЗИРЛИГИ
1996 йилнинг январидан нашр этилади
2003 йил 29 декабрда Ўзбекистон Матбуот ва Ахборот агентлигида 078-рақам билан рўйхатга олинган

Бош муҳаррир: Шодиқул ҲАМРОЕВ

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:
Бўритош МУСТАФОЕВ, Сайфиддин РАҲИМОВ
Ихтиёр АБДУЛЛАЕВ, Маҳмуд САТТОРОВ
Пўлат САМАТОВ, Ислом ҲАМРО
Мавжуда РАЖАБОВА, Холли НОРБОЙ
Хуршид СОДИҚОВ, Нормейли НОРПЎЛАТОВ

Таҳририятга юборилган қўлёзмалар эгаларига қайтарилмайди ва уларга ёзма жавоб берилмайди. Муаллифлар фикри таҳририят нуқтаи назаридан фарқ қилиши мумкин.
Факт ва далиллар тўғрилиги учун масъулият муаллифлар зиммасидадир.

Навбатчи: Бобомурод РАЙИМОВ
Саҳифаловчи-дизайнер: Фарҳод ХЎЖАНАЗАРОВ

Индекс: 646882
«ИНСОН ВА ҚОНУН» газетаси таҳририяти компьютер базасида терилди ва саҳифаланди. А-2 бичимда, 2 босма табоқ ҳажмда, офсет усулида «Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахонасида босилди. Корхона манзили: Тошкент шаҳри, Буюк Турон кўчаси 41-уй. Буюртма Г-315. Тиражи — 6501. Босишга топшириш вақти — 21.00 Топширилди — 22.30

МАНЗИЛИМИЗ: 700047, Тошкент ш. Сайилгоҳ кўчаси-5.
Тел: 133-70-65, 133-84-50
1 2 3 4 5 6